

Leven zonder geld

Er zijn ook in Nederland mensen die experimenteren met een geldloos bestaan.
p. 2

Spaarder in de knel

De aanhoudend lage rente en voortdurende inflatie doen spaarders omzien naar alternatieven.
p. 13

Contant geld verdwijnt

Het wordt steeds lastiger handje contantje te betalen.
p. 11

'Belasting is diefstal'

Het is ieders morele plicht zo weinig mogelijk belasting te betalen, vindt belastingadviseur Toine Manders.
p. 8

De dollar als wapen

De Verenigde Staten ontleent veel van zijn macht aan de dollar als reservemunt.
p. 9

Nederland schuldenland

Nederland blijft een land van megaschulden.
p. 3

'Elite zal wereldmunt voorstellen'

De opkomst en invloed van een financiële elite in onze samenleving
p. 6

Steun deze en volgende uitgaven van de Andere Krant. Informatie over hoe te doneren, te helpen of geïnformeerd te blijven vindt u via www.deanderekrant.nl

HOOFDREDACTIONEEL

De tweede editie van *De Andere Krant* is een feit! Ditmaal presenteren we *De Andere Financiële Krant*. Opnieuw een themakrant waarin we de andere kant van het nieuws brengen. Nadat we tijdens de eerste editie Rusland als thema hebben behandeld, nu dus een totaal ander onderwerp. Een onderwerp waar gezien de implicaties die het heeft op onze wereld relatief weinig aandacht voor is. Iedere krant heeft een economische bijlage en we hebben in Nederland het *Financieele Dagblad* waarin dagelijkse verslaggeving plaatsvindt. Wat in de meeste kranten ontbreekt is duiding over het systeem zelf.

Het huidige financiële systeem is een vast gegeven waar weinig tot geen principiële vragen over worden gesteld. Het ontbreekt aan kennis over de principes waarop ons systeem gestoeld is en juist daar zal het in deze krant veel over gaan. Door samen te werken met de stichting Ons Geld stellen we het gegeven van geldcreatie ter discussie. George van Houts legt uit waarom hij gegrepen is door de strijd van ons geld en op pagina 12 wordt uitgelegd hoe we het huidige systeem zouden kunnen transformeren.

Willem Middelkoop, Rein de Vries en Ad Broere hebben alle drie boeken geschreven die ons begrip geven van de ontstaansgeschiedenis van een financiële elite en de methodes die gehanteerd worden om hun grip op de samenleving te behouden en vergroten.

Internationale bijdragen zijn er van Paul Craig Roberts en Stephen Lendman. Roberts legt uit hoe niet Griekenland, maar banken gered werden door de miljarden aan steun. Lendman geeft de financiële achtergrond van de oorlog in Libië en toont aan dat het mainstream narratief (bevrijding van het volk door het afzetten van een dictator) alleen voor de Bühne is gebruikt.

Frank Knopers, oprichter van weblog Geotrendlines, en Eric van de Beek, auteur van *De Andere Krant* en Novini analyseren de opkomst van lokaal geld, het verdwijnen van contant geld, de megaschulden van Nederland, wat te doen met de huidige rentestand en de rol van goud. Toine Manders legt uit waarom belasting diefstal is. Genoeg te lezen en genoeg om over na te denken. Voor iedereen die verdieping zoekt na het lezen in deze krant hebben we opnieuw een boekenpagina met ondersteunende literatuur samengesteld.

De krant begint echter met een artikel over leven zonder geld. Als makers van deze krant zouden we veel (geld?) over hebben voor een wereld waar geld slechts een middel is. Door geld als doel verliest alles zijn waarde. We leven in een wereld met voldoende middelen om iedereen een menswaardig bestaan te geven, maar zitten gevangen in een financiële werkelijkheid die ongelijkheid in de hand werkt. De eerste stap naar verandering is bewustwording en daar hopen we een steentje aan bij te dragen.

Wat betreft het geld van *De Andere Krant* kunnen we alle hulp heel goed gebruiken. Deze krant wordt gratis verspreid en we zijn 100% afhankelijk van donaties. We werken met een beperkt budget en draaien voor het grootste gedeelte op vrijwilligers (alle auteurs hebben kosteloos meegewerkt). Op onze site deanderekrant.nl staat hoe een ieder kan bijdragen.

Heel veel leesplezier en we horen graag hoe u deze krant waardeert!

Sander Compagner

Geotrendlines
Maatschappij, Geld en Geopolitiek in Transitie

OnsGeld

Novini

The Bigger Picture

Rijk door te geven

Leven zonder geld, kan dat?

Eric van de Beek

De Duitse Heidemarie Schwermer leefde twintig jaar zonder geld. Er zijn ook in Nederland mensen die experimenteren met een geldloos bestaan.

Op 53-jarige leeftijd, nadat ze gescheiden was en haar kinderen het huis uit waren, zegde de Duitse psychotherapeute en lerares Heidemarie Schwermer haar baan op en deed afstand van al haar bezittingen, inclusief haar huis, bankrekening en verzekeringen. Alles wat ze nog overhield, wat kleding, een paar toiletartikelen en een boek, paste in een kleine rolkoffer. Na vier jaar concludeerde ze: "Ik ben rijker dan ik ooit was. Geld leidt af van waar het werkelijk om gaat".

Schwermer schreef een boek over haar ervaringen, *Een rijk leven zonder geld*, en ook verscheen een documentaire over haar levenswandel, *Living without money*. Schwermer voorzag in haar eerste levensbehoeften door het bedrijven van ruilhandel. Zo werkte ze bij een bakker om aan brood te komen, en voorzag ze in een dak boven haar hoofd door op te passen als de bewoners van huis waren of huishoudelijk werk te doen in ruil voor een logeerplek en een maaltijd. Maar ook maakte ze gebruik van de vrijgevigheid van anderen. Toen ze een pensioen kreeg, haalde ze het contant van de bank en deelde het uit op straat.

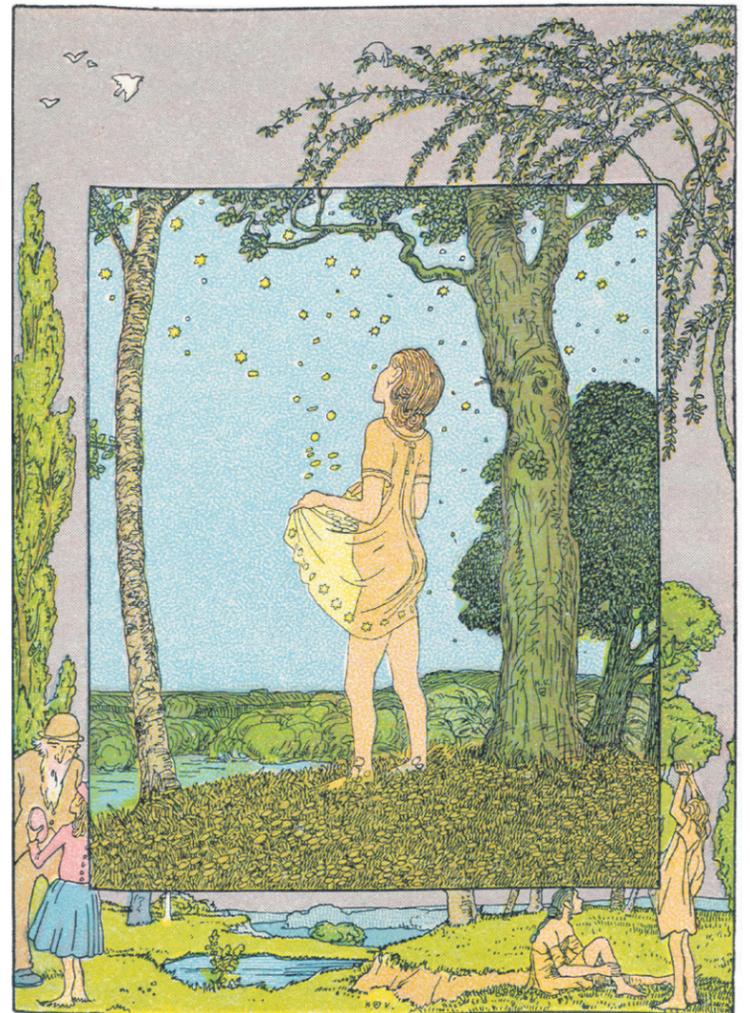
Sterrendaalders

Schwermer leefde, naar eigen zeggen, naar het voorbeeld van het arme meisje uit een sprookje van de gebroeders Grimm, *Sterrendaalders*, dat nog armer wordt als ze alles weggeeft wat ze heeft, en daardoor met rijkdom beloond wordt. Schwermer is inmiddels overleden, maar haar geest leeft voort. Ze heeft vele navolgers. Ook in Nederland.

Zo zegde in 2009 Carolien Hoogland haar baan op van universitair onderzoekster. Het daaropvolgende jaar leefde de toen 34-jarige compleet zonder geld. Op 1 januari sloot ze haar portemonnee af met plakband en besloot om tot en met 31 december te kijken wat er gebeurde als geld geen rol speelde, ze alleen nog maar deed wat ze belangrijk en leuk vond en zich concentreerde op de mensen die ze al kende.

Een jaar lang kocht Hoogland letterlijk niets, terwijl ze gewoon thuis bij haar gezin bleef wonen. Ze leefde volgens het principe: 'geef wat je kunt en neem wat je nodig hebt'. Zo ruilde ze boodschappen in de biologische winkel, waar ze al jaren klant was, met het op zaterdagochtenden werken in die winkel. Van het energiebedrijf waar ze als klant was aangesloten ontving ze gratis gas en elektra in ruil voor advieswerk over duurzame producten.

Vervoer was wel een probleem. Bij de NS lukte het ruilen niet. Ze kreeg bij wijze van sponsoring wel vijf dagkaarten toegestuurd, maar die waren niet meer geldig in het jaar waarin ze haar experiment wilde beginnen. Met het gevolg dat ze vooral veel gefietst heeft en is thuisgebleven. En ook

Meisje uit sprookje Grimm *Sterrendaalders* vergaart rijkdom door te geven.

heeft ze een paar keer gelift.

Wat haar woonlasten betreft verkeerde ze in een luxepositie. Ze had een eigen huis zonder hypotheek. De enige woonlasten die ze nog had, water en gemeentelijke belastingen, werden betaald door een vriend die een jaar bij haar en haar zoontje kwam inwonen.

Terugkijkend op haar ervaringen, verklaarde ze in een interview met het tijdschrift *Genoeg*: "Door dit jaar heb ik ervaren hoe fijn ik het vind om mijn eigen werk te genereren. Ik heb harder gewerkt dan ooit, maar het was allemaal werk dat ik leuk en belangrijk vond, en ik kon het in mijn eigen tempo doen. Daardoor ervoer ik minder stress. Daarom wil ik voorlopig alleen maar losse freelance klussen doen."

Geefconomie

Robbert Vesseur had een goede baan bij de Triodos Bank, maar was zo ontevreden met de invloed van het financiële stelsel op de maatschappij, de idealistische bank waar hij werkte niet uitgezonderd, dat hij in december 2011 zijn baan opzegde en in het voorjaar van 2012 zijn huur opzegde, zijn spullen weggaf en de deur uitstapte om zonder geld te gaan leven. Als enige bezittingen hield de toen 26-jarige een rugzak over met daarin wat kleding, een laptop en telefoon. In de vier maanden die hij zonder geld doorbracht, paste hij op huizen en gaf hij workshops en lezingen over zijn visie en ervaringen. Die periode was voor hem genoeg om, naar eigen zeggen, in te zien dat we leven in een wereld van overvloed en hoe het leven er uitziet als je niet consumeert. "Het loslaten van mijn angsten was het

moeilijkste in dat proces", verklaarde Vesseur in een interview met de Vlaamse krant *Het laatste nieuws*. "Het is eng om geen zekerheden meer te hebben. Als je wil leven zonder geld en bezittingen moet je geloven in zelfredzaamheid, maar ook in de fundamentele goedheid van andere mensen, want je stelt je heel kwetsbaar op. En die goedheid is er, dat weet ik intussen zeker. Ik heb altijd een huis gevonden om in te logeren, waarvan de bewoners met vakantie waren of een kamer over hadden. Ik heb nooit honger gehad of kou geleden."

In zijn laatste maand zonder geld ontmoette Vesseur zijn latere levenspartner, Petra Smolders, en vervolgde samen met haar zijn nomadische bestaan. In 2016 werd hun dochter Doris geboren, en sinds 2017 wonen ze in een boerderij in het Gelderse Nederhemert-Zuid, die ze kunnen huren via hun stichting Geefconomie, dankzij een gift van drie ton die daar binnenkwam. Via de stichting zetten Vesseur en Smolders zich in voor een samenleving waarin 'iedereen onvoorwaardelijk geeft en ontvangt'. Dit vanuit het idee dat er daardoor een overvloed ontstaat voor iedereen. Mensen die deel willen gaan uitmaken van hun 'geefconomie' zijn welkom op de boerderij. Er kan worden geslapen, gegeten, maar vooral ook worden gewerkt aan mooie initiatieven. ◀

De documentaire *Een rijk leven zonder geld* over Heidemarie Schwermer is gratis te bekijken via: vimeo.com/channels/528106

Op de website geldloos.nl is veel informatie te vinden over een leven zonder (veel) geld.

Ministers van Financiën maakten Nederland tot wereldrecordhouder hypotheekschuld.

DNB en IMF maken zich zorgen

Nederland schuldenland

Eric van de Beek

De staatsschuld neemt sinds twee jaar af. Maar toch blijft Nederland een land van megaschulden. Vooral vanwege de hoge hypotheek.

"Als we publieke en private schuld bij elkaar optellen, dan zijn Nederland en Italië behoorlijk met elkaar vergelijkbaar." Aldus president Klaas Knot van De Nederlandsche Bank (DNB), tijdens een optreden in het tv-programma Buitenhof. Is het werkelijk zo erg gesteld met ons land? Zijn wij Nederlanders vergelijkbaar met de Italianen, waarvan we toch doorgaans denken dat die hun financiële zaken minder goed op orde hebben?

Als we het kabinet moeten geloven dan staat ons land er geweldig voor. De economische groei bedroeg vorig jaar 3,2 procent. Dat was de hoogste groei sinds 2008, het jaar waarin de financiële crisis uitbrak. De staatsschuld daalde afgelopen jaar van € 434 miljard naar € 416 miljard.

De staatsschuld daalde ook al in 2016, maar voor het kabinet was vooral 2017 een jaar om met tevredenheid op terug te zien. Binnen de Europese Unie (EU) geldt namelijk de afspraak dat de staatsschuld nooit meer dan 60 procent mag bedragen van alles wat jaarlijks verdiend wordt, het zogeheten Bruto Binnenlands Product (BBP). De Nederlandse staatsschuld bedroeg vorig jaar 56,7 procent van het BBP en voldeed dus aan de EU-norm. Dat was voor het eerst sinds 2008. In de tussenliggende jaren kwam de staatsschuld steeds boven de 60 procent uit.

Maar toch. Een staatsschuld van € 419 miljard. Dat is bijna € 25.000 per Nederlander. Is dat niet erg veel? Niet in vergelijking met het door DNB-president Knot genoemde Italië. Daar lag in 2017 de staatsschuld een stuk hoger: ruim € 38.000 per hoofd van de bevolking. Er is zelfs, na Griekenland, geen ander land binnen de EU waar de staatsschuld zo hoog ligt: 131,8 procent van het BBP. De Italiaanse overheid heeft dus heel veel meer schuld dan er jaarlijks in het land

'Een staatsschuld van € 419 miljard. Dat is bijna € 25.000 per Nederlander.'

verdiend wordt.

Dat is echter nog geen reden ons rijker te rekenen dan de Italianen. Zij mogen dan een veel hogere staatsschuld hebben. Daar staat tegenover dat wij veel hogere private schulden hebben. Nederlandse huishoudens stonden in juni 2017 voor € 765 miljard in het krijt bij de banken; onze bedrijven (de financiële sector niet meegerekend) voor 808 miljard. Onze private schulden kwamen daarmee uit op 218 procent van het BBP, blijkt uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Volgens Eurostat, het EU-bureau voor de statistiek, ligt dit percentage zelfs nog hoger: 252 procent. Onze private

schulden overtreffen dus ruim twee tot tweeënhalf keer het bedrag dat we jaarlijks met z'n allen verdienen. We doen het wat dat betreft een stuk slechter dan de Italianen. De huishoudens en niet-financiële bedrijven in Italië hadden in 2016 een schuld van 113 procent van het BBP.

Zoals gezegd bestaat er een Europese norm van 60 procent voor staatsschulden. Minder bekend is dat er ook een Europese norm bestaat voor private schulden. Die mogen van de Europese Commissie niet hoger zijn dan 133 procent van het BBP. Daar zit Nederland met 252 procent dus ruim boven.

Hoe komt het dat we privé zo enorm in de schulden zitten? Het probleem ligt vooral bij de huishoudens. Hun gezamenlijke schuld bedroeg vorig jaar 277 procent van het BBP, zo berekende de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Op Denemarken na is er geen andere lidstaat van de 36 rijke OESO-landen waar huishoudens zo zwaar met schuld belast zijn.

Boosdoener zijn de eigenwoninghypotheken. De overheid heeft vanaf de jaren negentig gezorgd voor een run op koopwoningen. Dit door een royale hypotheekrenteaftrek te bieden. Inmiddels heeft Den Haag de aftrek versoerd, maar de lage hypotheekrente van de afgelopen jaren heeft gezorgd voor een nieuwe golf van woningaankopen en afsluitingen van hypotheek. De totale Nederlandse hypotheekschuld groeide van € 176 miljard in 1995 naar € 672 miljard in 2017. Dat is dus bijna een verviervoudiging in 22 jaar tijd. Nederlanders die in het derde kwartaal van 2017 een huis kochten, sloten daar een hypotheek voor af van gemiddeld € 287.000, blijkt uit cijfers van onderzoeksbureau IG&H Consulting & Interim. Nooit eerder was de gemiddelde hypotheeksom zo groot.

Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) waarschuwt al jaren voor de hoge Nederlandse hypotheek. In tijden van economische neergang kunnen eigenwoningbezitters in de problemen komen omdat ze de hypotheekrente niet meer kunnen betalen of gedwongen worden te bezuinigen op hun consumptieve bestedingen, met het gevolg dat de economie nog verder in het slop raakt. DNB-president Knot waarschuwt met name voor mensen met aflossingsvrije hypotheek die de komende decennia aflopen, waarbij de opbrengst uit beleggingen onvoldoende is om de hypotheekschuld aan het eind van de rit af te lossen. Dit geldt voornamelijk voor veertigers en vijftigers die zo'n hypotheek hebben afgesloten toen dat nog mogelijk was. ◀

KORT NIEUWS

Rand van de afgrond

Het had weinig gescheeld, of de wereldeconomie was tijdens de financiële crisis in een peilloze afgrond terecht gekomen. Pinautomaten zouden niet meer hebben gewerkt, de meest elementaire voorzieningen zouden niet meer hebben gefunctioneerd; er zou totale chaos zijn uitgebroken. In september 2008 waren we slechts 36 uur van dat scenario verwijderd, zo beschrijft Joris Luyendijk in zijn boek *Dit kan niet waar zijn*. Op het nippertje werd de val in de afgrond afgewend: centrale banken en met name overheden grepen op grote schaal in. Met geld van de burgers werden de banken gered. Voor het eerst in lange tijd werd duidelijk hoe kwetsbaar ons financiële systeem in elkaar zit en hoe extreem groot de risico's zijn.

Bankgeheim in gevaar?

Een Europese richtlijn (PSD2) verplicht banken om betaalrekeningen van hun klanten open te stellen voor derde partijen. In Den Haag wordt deze richtlijn thans in nationale wetgeving omgezet. In ruil voor toegang tot onze rekeninggegevens willen zogeheten fintech-bedrijven het betalingsverkeer voor ons vergemakkelijken. Bijvoorbeeld in de vorm van een app op je telefoon waarmee je al je verschillende betaalrekeningen vanuit één omgeving kunt beheren. Je moet daar dan wel toestemming voor geven, en zolang je dat niet doet kunnen alleen jijzelf en de bank inzage krijgen in jouw betaalgegevens.

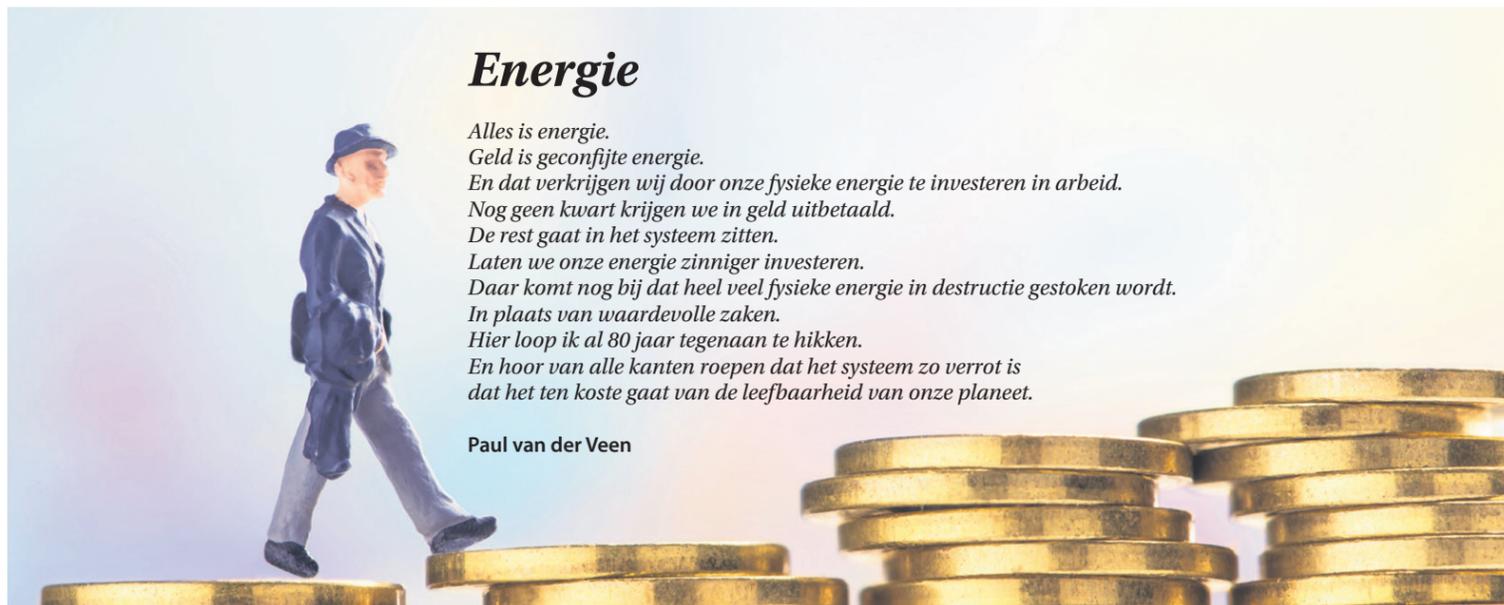
Depositobank

Gaat Nederland experimenteren met een depositobank? Een niet-commerciële bank waar je veilig je geld kunt stallen, omdat deze niet kan omvallen? Het zou zomaar kunnen. Stichting Full Reserve, die streeft naar een depositobank zette het onderwerp op de agenda van de Tweede Kamer, die daarop een motie aannam waarin het kabinet gevraagd werd onderzoek te doen naar aanpassingen in de wetgeving die nodig zijn om zo'n bank van de grond te krijgen. Een depositobank houdt 100 procent reserve aan, en laat dus geld van rekeninghouders ongemoeid. Er is dan geen depositogarantiestelsel meer nodig. Dit garandeert nu dat de overheid rekeninghouders tot 100.000 euro schadeloos stelt als ze geld verliezen door het omvallen van hun bank.

Energie

*Alles is energie.
Geld is geconfijte energie.
En dat verkrijgen wij door onze fysieke energie te investeren in arbeid.
Nog geen kwart krijgen we in geld uitbetaald.
De rest gaat in het systeem zitten.
Laten we onze energie zinniger investeren.
Daar komt nog bij dat heel veel fysieke energie in destructie gestoken wordt.
In plaats van waardevolle zaken.
Hier loop ik al 80 jaar tegenaan te hikken.
En hoor van alle kanten roepen dat het systeem zo verrot is dat het ten koste gaat van de leefbaarheid van onze planeet.*

Paul van der Veen

INTERVIEW

George van Houts:

‘Ons geld moet van ons worden’

Eric van de Beek

Private banken creëren geld uit het niets. George van Houts van de stichting Ons Geld wil daar een einde aan maken. “Het is pure oplichting en een gevaarlijk piramidespel.”

Kan de overheid het monopolie op geldschepping krijgen? En kunnen we in Nederland een veilige bank krijgen, die geld van burgers niet uitleent? Dankzij het burgerinitiatief Ons Geld, dat deze vragen op de agenda plaatste van de Tweede Kamer, heeft toenmalig minister van Financiën Jeroen Dijsselbloem de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid gevraagd dit te onderzoeken. Het burgerinitiatief Ons Geld was een gezamenlijk initiatief van de stichting Ons Geld en theatergroep De Verleiders. Acteur en theatermaker George van Houts is verbonden aan beide. De Verleiders boden met hun voorstelling *Door de bank genomen* een ontluisterend beeld van de bankwereld. Van Houts stelde afgelopen jaar onder diezelfde titel een boek samen.

Wat is er mis met ons geldstelsel?

Zo'n 97 procent van het geld wordt uit het niets gemaakt, door de commerciële banken. Maar drie procent wordt door de staat gemaakt, het brief- en muntgeld. Als jij 100 euro wilt lenen bij de bank, dan leent de bank jou geld dat ze nog niet had, en dat ontstaat bij het verstrekken van die lening. Gewoon door een bedrag van 100 euro in te typen in de computer en jou te verplichten daarover rente te betalen. Jij moet dan dus geleend geld dat de bank niet heeft terug betalen aan de bank met echt geld, en ook nog eens mét rente.

Je hebt je diverse malen hardop afgevraagd hoe het komt dat de meesten niet weten hoe geldschepping in zijn werk gaat. Heb je daar intussen een idee over?

We leven in een rijk land, waar het heel lang heel goed is gegaan. Je zult dan minder snel kritisch kijken naar het onderliggende geldstelsel. Tot de kredietcrisis van 2008. Toen kwamen de vragen. Bij mij althans wel.

Uit onderzoek van *Motivaction* blijkt dat in 2016 12 procent van de Nederlanders wist dat private banken bijna alle geld scheppen. Stichting Ons Geld en De Verleiders hebben waarschijnlijk aardig bijgedragen aan dat bewustzijn?

Toen De Verleiders in oktober 2014 begonnen met de voorstelling *Door de bank genomen* en we aan het publiek vroegen hoe het zat, bleek bijna niemand het te weten. Nu is dat dus 12 procent, maar het is nog steeds zorgwekkend dat de grote meerderheid het niet weet. Veruit de meeste mensen denken dat het geldstelsel een staatsaangelegenheid is. En dat is niet zo gek, want zo hoort het ook te zijn. In artikel 106 van onze grondwet staat dat de staat het geldstelsel regelt.

En dan te bedenken dat de inrichting van ons geldstelsel nooit op een democratische manier tot stand is gekomen. Het stamt nog uit een tijd toen we aan heksenverbrandingen deden, er kinderarbeid was, de doodstraf bestond en er geen algemeen kiesrecht was.

George van Houts: “Met miljoen op bankrekening niet rijk rekenen. Kan zo weg zijn.” FOTO LILIANNE VLOET

Private banken die geld scheppen uit het niets, noem je in jouw boek *Door de bank genomen* ‘pure oplichting’.

Het is niet alleen pure oplichting. Het is ook nog eens een piramidespel. Banken hoeven maar 4 procent vermogen aan te houden. Als jij dus 100 euro op de bank hebt gezet, dan heeft de bank daarvan maar 4 euro beschikbaar. De bank komt daar steeds mee weg, omdat mensen veel meer geld op de bank zetten dan ze opnemen. Maar het gaat dus mis als mensen hun vertrouwen verliezen in zo'n bank en tegelijk hun geld willen opnemen, zoals gebeurde met de Britse bank Northern Rock in 2007. Van de 100 mensen die in de rij stonden voor hun geld, konden alleen de eerst vier geholpen worden.

Het kan helemaal goed mis gaan als de ene bank de andere bank niet meer vertrouwt. Want ook dat hebben we gezien in 2008. Het afdekken van geld dat ze uitlenen doen banken door bij andere banken te lenen. Die onderlinge leningen geven ze als een soort handgranaten aan elkaar door. Dat kan heel lang goed gaan, totdat er iemand is die zegt: “Ik hoef hem niet.”

Wat wil Ons Geld aan het geldstelsel veranderen?

Er moet een bank komen waar je geld veilig is, een depositobank. Zoiets als vroeger de Postgiro. Dat was hoofdzakelijk een betaaldienst, een nutsbedrijf. Het betalingsverkeer moet worden weggehaald bij de commerciële banken, want die hebben ons nu in de tang. Zie hoe het met ING is gegaan. De overheid kon ING niet failliet laten gaan, want dan konden wij geen geld meer aan elkaar overmaken, en dus moest ING gered worden.

Nog andere wensen?

Geldcreatie en schuldcreatie moeten van elkaar worden losgekoppeld. De commerciële banken mogen leningen blijven verstrekken, maar geldschepping moet een publieke taak worden, en moet worden uitgevoerd door een monetaire autoriteit, die op afstand wordt geplaatst van de overheid. Dit om te voorkomen dat politici met geld gaan strooien om de kiezers gunstig te stemmen.

Zoiets dus als De Nederlandsche Bank of de Europese Centrale Bank? Dat zijn publieke organisaties die geld scheppen, en officieel onafhankelijk zijn.

Ja. Maar ook commerciële banken mogen nu geld scheppen. Ons Geld vindt dat de staat het monopolie krijgt op geldschepping. Ons geld moet van ons worden.

Nu zijn er economen die zeggen: dat werkt niet zo'n staatsbank. Want kijk naar de centrale banken. Ze zijn officieel onafhankelijk, maar in de praktijk lopen ze aan de leiband van regeringen.

Ik zeg: het is andersom. Regeringen lopen aan de leiband van de centrale banken, die op hun beurt aan de leiband lopen van de commerciële banken. Waarom denk je dat Mario Draghi, de directeur van de Europese Centrale Bank, in een paar jaar tijd 2,5 biljoen euro heeft geschapen? Dat geld is niet bij de overheid terecht gekomen, of de burgers. De belastingen zijn alleen maar verder omhoog gegaan. Die 2,5 biljoen is gecreëerd om de banken te redden, want al dat geld is voor 95 procent terecht gekomen in de financiële markten.

Directeur Klaas Knot van De Nederlandsche Bank heeft gezegd dat als je spaargeld weghaalt bij de private banken ze moeilijk nog leningen kunnen verstrekken.

Iksnap niet hoe hij dat durft te zeggen. Alsof banken leven van het spaargeld dat ze binnenkrijgen. Ze hebben ons spaargeld wel nodig, maar voor een klein beetje dekking. Elke euro die ze krijgen, kunnen ze tien keer uitlenen. De uitspraak van Knot klinkt mij in de oren als: “We kunnen de doodstraf niet afschaffen, want dan heeft de beul geen werk meer.”

Maar je erkent zelf dat de banken spaargeld nodig hebben als dekking voor het verstrekken van leningen. Dan gaan ze maar lenen bij hele rijke mensen, die het risico kunnen dragen. Ik wil mijn spaargeld op een bank kunnen zetten die veilig is.

Nu hebben jullie met Ons Geld het geldstelsel op de agenda gekregen

van de Tweede Kamer. Maar zijn jullie in Den Haag wel aan het goede adres? We betalen in Nederland met de euro. De regelgeving over ons geldstelsel wordt aangestuurd vanuit Brussel.

Onze bedoeling is natuurlijk dat Den Haag het op de agenda van Brussel gaat zetten.

Dankzij een optreden van De Verleiders in *De Wereld Draait Door* hadden jullie de dag erna al bijna voldoende handtekeningen bij elkaar voor het burgerinitiatief. Klopt het dat er tot die tijd geen enkele landelijke publicatie aandacht had besteed aan de ideeën van stichting Ons Geld?

Dat klopt. Ingezonden stukken naar de financiële redacties van de kranten werden geen van alle geplaatst. De enige reacties kwamen van ING en Rabobank. Die zeiden op hun websites: “Dames en heren, laat u niet in de war brengen door De Verleiders, want die hebben de klok horen luiden, maar weten niet waar de klepel hangt. Het is niet zo dat wij geld maken uit het niets. Natuurlijk niet, want dat kunnen we helemaal niet.”

Als de desinteresse van de landelijke media zo groot was, hoe kregen jullie het voor elkaar om wel bij *De Wereld Draait Door* in de uitzending te komen?

Wij kwamen als Verleiders altijd al voor elke première bij *De Wereld Draait Door*. We hebben toen van de gelegenheid gebruik gemaakt om te vertellen dat er behalve een voorstelling ook een burgerinitiatief zat aan te komen.

Pas toen eenmaal duidelijk was dat de Tweede Kamer het burgerinitiatief in behandeling zou nemen, begon de landelijke pers te schrijven over de ideeën van *Ons Geld*. Maar nooit door jou of een andere woordvoerder te interviewen. Klopt dat?

In elk geval ben ik daarover nooit geïnterviewd. Alleen door regionale kranten.

Er is door de kranten flink op de

persoon gespeeld. Zo schreef Peter de Waard van *de Volkskrant* dat jij je woede afreageert op het bankwezen, omdat je in het ootje bent genomen met een woekerpolis en dat je hebt zitten suffen tijdens de economieles toen het thema geldschepping aan de orde kwam.

Dat is een oud citaat. Het leuke van Peter de Waard is dat hij inmiddels aan onze kant staat. Hij is langzaam omgegaan, onder invloed wellicht van Martin Wolf, commentator van *The Financial Times*. Beiden vinden dat het geldstelsel ontzettend wankel in elkaar steekt, omdat het in handen is van commerciële partijen.

In juni van dit jaar schetste *de Volkskrant* nog een profiel van jou aan de hand van interviews met mensen uit jouw omgeving. Daarin staat onder meer dat De Verleiders niet geassocieerd wilden worden met jouw laatste voorstelling *Kom Plot* over 9/11, omdat ze bang waren te worden weggezet als complotgekies.

Ze proberen mij in dat artikel te framen als een man die de weg is kwijtgeraakt, door heel selectief te citeren wat mijn omgeving over mij gezegd heeft. En ik vind dat prima, want ik heb daardoor alleen nog maar meer steun gekregen. Net als na afloop van mijn optreden bij Jeroen Pauw. Talloze mensen stuurden mij adhesiebetuigingen. Dat is omdat ze heel goed inzien hoe de media werken, dat iedereen die afwijkt van de mainstream voor gek wordt gezet.

Het is drie jaar gelden dat ik aan De Verleiders mijn idee voorlegde, om een voorstelling te maken over 9/11. Leopold Witte en Tom de Ket zeiden toen: “Dit vinden wij te eng. Als het al waar is, dan weten we niet wat we onze kinderen moeten vertellen.” Dus eigenlijk: “We willen het niet weten.” Dat is een oprechte angst. Ik begrijp dat volkomen. Ze zijn trouwens wel om inmiddels. Althans, ze zien nu wel in dat er van het officiële verhaal niks klopt.

Jij stelt dat de bank der banken, de BIS-bank in Genève, omgeven is door geheimzinnigheid. *De Volkskrant* plaatste daarop een artikel getiteld *Op zoek naar het geheim van Basel*. De auteur veronderstelt dat er daar geen complotten worden gesmeed, want: “Al die dinerende centrale bankiers hebben uiteindelijk hun eigen, uiteenlopende belangen.”

De echte besluiten worden daar wel degelijk genomen, alleen niet op papier. Iedere centrale bankier weet na het diner precies wat hem te doen staat in zijn eigen land. En: waarom mag daar nooit een journalist bij zitten? Waarom is alles bij die bank geheim? Waarom betalen ze geen belasting? Waarom vallen ze buiten jurisdictie van de Zwitserse overheid? Waarom hebben ze een eigen politiedienst? Die vragen worden allemaal niet beantwoord in dat artikel. Die journalist zegt eigenlijk alleen maar: Er was een vriendelijke juffrouw die mij heeft rondgeleid, maar jammer dat ze mij na afloop vroeg mijn foto's te wissen.

Joris Luyendijk zegt in zijn boek *Onder bankiers* dat het financiële stelsel is als een cockpit zonder piloot. Maar ik zeg: “Er zit wel degelijk een piloot in de cockpit, en die brengt ons

ACHTERGROND

Geld uit het niets

Van goudsmid tot bankier

heel ergens anders dan waar we een kaartje voor hebben gekocht."

In Zwitserland is onlangs een referendum gehouden over de vraag of geldschepping moest worden weggehaald bij de banken. Maar de meerderheid stemde tegen. Ontmoedigend? Helemaal niet. Want 25 procent heeft voor gestemd. Dat betekent dat in Zwitserland al ruim een kwart van de stemgerechtigden weet hoe het geldstelsel werkt. Er is tijd voor nodig om dat tussen de oren te krijgen van de mensen. Wij zijn in Nederland van praktisch nul naar 12 procent gegaan. In een paar jaar tijd. Ik vind dat bemoedigend. Verschil met Zwitserland is trouwens wel dat heel veel burgers daar belang hebben bij de instandhouding van het systeem. Ik geloof dat ongeveer één op de zes Zwitsers bij een bank werkt. Maar ook hier in Nederland geldt: Er is geen onbezoldigde actiegroep nodig om het voor de banken op te nemen. Daar zorgen de banken zelf wel voor. Daar worden ze voor betaald. Dit in tegenstelling tot Ons Geld, waar iedereen, zich al vijf jaar lang *pro deo* uitslooft om iets van een discussie van de grond te krijgen.

Het wereldwijde financiële systeem staat opnieuw op klappen, stel je in je boek. Er hoeft maar iets te gebeuren en in 2008 herhaalt zich, maar dan 'duizendmaal erger'. De meesten zullen dit nu niet zo zien, want de economie floreert.

Dat is een illusie. De groei van de economie is volledig op schuld gebaseerd. Zoals de 70.000 bestelbusjes die er volgens de ANWB vorig jaar zijn bijgekomen. Die zijn alle 70.000 gefinancierd. De schuld is daarmee alleen maar verder toegenomen. Zo'n 70 procent van al het geld dat gecreëerd wordt gaat naar hypotheek, aandelen en andere financiële producten. Dat zijn onproductieve bestedingen. Je investeert daarmee niet in iets wat je zelf produceert, iets wat je meerwaarde geeft, wat economische activiteit oplevert, maar in waarde-ophogingen van bestaande producten. En dat zorgt voor het creëren van gevaarlijke bubbles, die gedoemd zijn om uiteen te spatten.

Hoe dek jij je privé in tegen de volgende crisis? Voor als er geen geld meer uit de automaten komt.

Ik heb een kluisje in het voormalige kantoor van de ABN-bank aan de Wibautstraat. Ik heb daarin een beetje cash liggen en een beetje goud. Verder doe ik al sinds 2013 aan bitcoins. Ik stel mij ook geen armageddon voor. Als het geldstelsel klappt, komt er weer een nieuw geldstelsel. Na de oorlog zijn we opnieuw begonnen met het tientje van Lieftinck. Het enige nadeel is dat er veel waarde verloren zal gaan met financiële bezit dat mensen nu denken te hebben. Met een miljoen op een bankrekening moet je je niet rijk rekenen. Het kan van het ene op het andere moment weg zijn. ◀

In de Middeleeuwen betaalde je met gouden en zilveren munten. Soms hadden mensen te veel munten in huis, en bood de smid aan ze voor je in bewaring te nemen. Zijn werkplaats was toch al goed beveiligd. Je kreeg dan van hem een papier dat als bewijs diende voor de hoeveelheid goud die je had ingeleverd.

Al snel gingen mensen deze waardepapieren onderling gebruiken als betaalmiddel. Veel handiger dan al die losse munten. Zo is papiergeld in Europa ontstaan.

De goudsmid merkte dat mensen bijna nooit tegelijk hun papieren kwamen omruilen voor goud. Hij rekende uit hoeveel munten hij in kas moest hebben om aan de directe vraag aan goud te kunnen voldoen. Als hij zich daar maar aan hield, kon hij best meer waardepapieren uitschrijven. Dat kwam goed uit, want er kwamen regelmatig mensen aan de deur om een lening vragen. Die kregen ook een waardepapier en daar stond op dat ze de smid met rente moesten terugbetalen binnen een bepaalde tijd. De goudsmid kreeg de rol van een bank, zoals wij dat kennen in de moderne kapitalistische tijd. Hoe meer er dus geleend werd, hoe meer geld er in omloop kwam. Zie: www.youtube.com/watch?v=cfPdEme6wZc

Geldcreatie

Je zet je spaargeld op de bank. Vaak hebben we het idee dat de bank dit geld gebruikt om leningen aan ondernemers te geven. Maar dan zou de totale geldhoeveelheid nooit groeien; het zou alleen van eigenaar veranderen. Maar alleen al in Nederland komt er elk jaar meer dan 30 miljard euro bij. Ieder jaar!

Hoe ontstaat dat geld? Dat maken de banken. Stel: je bent ondernemer, en je hebt een goed plan, maar geen geld. Je wilt een lening van 100.000 euro van de bank. Wat doet de bank? Die hoeft niet bij de achterdeur te wachten tot er een spaarder komt met een zak geld. De bank creëert zelf het geld, door een nieuw tegoed van 100.000 euro op jouw naam te registreren. Geld dat er nog niet was. Tegelijkertijd registreert ze een schuld van 100.000 euro. Gewoon door wat getallen in de computer te zetten. Dat is het. Nu is er nieuw geld gecreëerd.

Is dat nou echt geld? Het zijn toch alleen maar cijfers in een bankcomputer? Ja, het is echt geld. Vrijwel al het geld dat we hebben, bestaat immers uit cijfers in computers van banken. Een beetje zit in onze portemonnee; het meeste is elektronisch geld. Je kunt het geld van de rekening gebruiken om een rekening te betalen. Of je kunt het besteden bij de

supermarkt. Het geld wordt gebruikt om te kopen en verkopen. En het circuleert in de economie.

Het geld is zo echt als maar kan. Zo maken de banken dus geld. Door leningen te verstrekken. Geld is dus eigenlijk schuld. Als we alle schulden zouden afbetalen, dan is er bijna geen geld meer. Sinds 2000 wordt er door de banken meer dan ooit geld gecreëerd, meest in de vorm van hypotheekschulden. Hier ligt de link tussen geldschepping en schulden crisis. Nederland is wereldwijd koploper op het gebied van hypotheekschulden. Onder andere hierdoor is er heel veel geld bijgekomen. In 1982 was in Nederland ongeveer 100 miljard euro in omloop. En nu 800 miljard. Zie www.youtube.com/watch?v=7m05Zl6jvxs

Reëel en financieel

Onze economie bestaat uit een reële sector en een financiële sector. De reële sector, dat is de wereld om je heen. Je huishouden, je bakker, de supermarkt, de garage en je school. De financiële sector zijn banken en andere financiële bedrijven, zoals je pensioenfonds en je verzekeraars. Eigenlijk zijn die er om de reële sector te helpen en op gang te houden. Betalingen doen, sparen, investeringen en risicospreiding.

Je zou denken dat alles hiermee gezegd is. Maar dat is niet zo. Er is ook nog een vermogensmarkt. Hier wordt gehandeld in aandelen, obligaties, derivaten, land, huizen, kantoren, kortom: alles waarin je kunt beleggen of speculeren. Jouw pensioenpremie wordt hierin belegd. De verwachting is dat die in waarde toeneemt, zodat je

later meer pensioen krijgt. Zo word je geholpen door de vermogensmarkt.

Maar vermogensmarkten kunnen ook heel gevaarlijk zijn. Lehman Brothers, een grote bank in Amerika, had miljarden dollars geleend om op de vermogensmarkten mee te speculeren, vooral in hypotheek. Toen de Amerikaanse huizenprijzen zakten, kon de bank zijn schulden niet meer terugbetalen en ging failliet. Dat was het begin van een wereldwijde crisis op vermogensmarkten.

Wat merkte jij daar nou van in de reële economie? Nou, ook je Nederlandse huis werd minder waard. Je pensioenfonds behaalde geen rendement meer. Spaargeld bracht weinig meer op. Je kon weinig meer lenen. En je moest ook nog meehelpen om de banken te redden. Banken werden gereed met overheidsgeld dat vervolgens werd wegbezuinigd uit de reële sector. De situatie is nu volledig op zijn kop gezet. In plaats van dat banken in dienst staan van de reële economie, staat de reële economie nu voor een groot deel in dienst van de financiële sector en de vermogensmarkten. Zie: www.youtube.com/watch?v=lmdic-JchETc ◀

bron: Radar Extra

Sketch van George van Houts

Een bankvoorval

BANKIERX: Goedemiddag. Wat kan ik voor u doen?

KLANT A: Ik wilde wat geld opnemen.

Prima, mag ik uw pasje?

Alstublieft.

Liever niet bij een automaat?

Liever niet nee.

Hoeveel had u gewenst?

Honderd.

Twee van vijftig of vijf van twintig?

Doet u maar vijf van twintig.

Hé?

Pardon?

Dat is vreemd...

Is er iets mis?

Ik kan u niet helpen.

Ik kan toch wel geld opnemen?

Nee, helaas.

Ik heb voldoende saldo toch?

U wel. Maar wij niet.

Hoe bedoelt u?

Het geld zit vast.

Maar ik heb er tweeduizend op staan.

Op mijn scherm wel ja. Vreemd.

Dan kan ik toch gewoon honderd opnemen?

Nou, eigenlijk niet.

Dat is toch mijn geld?!

Op mijn scherm wel ja. Virtueel.

Giraal.

Wat bedoelt u?!

Wij moeten handelen volgens Bazel 3.

Ik begrijp niet waar u op doelt. Geeft u

mij gewoon mijn honderd in vijfmaal twintig.

Volgens de nieuwe kapitaalratio Bazel 3 moeten wij 3 procent vermogen aanhouden.

Wat heeft dat met mij te maken?

Als ik u nu uw honderd geef, zakken wij door de ratio. Van Bazel 3.

Maar dit is mijn geld! Het is mijn eigen vermogen!

Nou, niet helemaal. Voor ons is het boekhoudkundig eigen vermogen. Heel vreemd. Maar wel vermogen!

Precies. Ik kan het u niet meegeven.

Wat is dit voor belachelijke toestand?

Kijk meneer, wij hebben het nodig voor onze liquiditeit. Uw tweeduizend geeft ons de mogelijkheid om 66.666 euro uit te lenen.

Pardon?

En dat hebben we ook gedaan. Maar dan moet uw tweeduizend wel blijven staan. Bazel 3.

Meneer, ik heb geen tijd meer voor deze onzin.

Het spijt mij meneer, misschien morgen.

Dit is mijn geld! Ik wil nu mijn honderd.

Volgens Bazel 3 mogen wij uw inleg 33,3 keer uitlenen. Tegen 6 procent. Daar leven wij van.

U geeft mij maar 1 procent! Vroeger tenminste nog 3, nu zelfs maar 1 procent.

Precies! Dus het verschil - de spread, zo heet dat - is 5 procent.

Dus met mijn 2000 maakt u 66.666? En daar vraagt u ook nog eens 5 procent per jaar over?!

En als men er twintig jaar over doet om ons terug te betalen, is dat met rente op rente eh... 175.000 geworden.

Maar die 66.666 die u heeft uitgeleend had u helemaal niet! Dat geld bestond helemaal niet. U heeft dat tevoorschijn kunnen toveren alleen maar omdat ik er nu 2000 op heb staan?! **Maar uw 2000 groeit ook, hoor!** Hoeveel is dat dan na zeg, diezelfde twintig jaar?

Wij geven u 1 procent. Dus dat is na twintig jaar rente op rente, eh... 2440 geworden.

Dus de bank verdient aan mijn 2000 in twintig jaar 175.000 en ik 440.

Bij deze periode en gelijkblijvende rentestand en volgens Bazel 3.

Hoe kom ik nu aan mijn geld?

Met dit geladen pistool. (overhandigt pistool)

En dan?

Dan richt u op mij en zegt: 'Dit is een overval!'

(richt) Dit is een overval.

Mijn hemel! Hoeveel?

Honderd!

Weet u het zeker? Dat is wel wat weinig voor een overval.

Tweehonderd!

Alstublieft.

Dank u.

Mag ik mijn pistool terug alstublieft?

Maar natuurlijk. (geeft pistool terug)

Goedemiddag.

Goedemiddag. ◀

George van Houts schreef *Een Bankvoorval* voor *Door de bank genomen* van De Verleiders, maar de sketch werd nooit in de voorstelling opgenomen.

INTERVIEW

Rein de Vries:

‘Elite zal wereldmunt voorstellen’

Sander Compagner

Het boek *Revolutie door schuld* van econoom Rein de Vries gaat verder waar *Dit kan niet waar zijn* van Joris Luyendijk ophoudt.

Waar Luyendijk de financiële wereld vergelijkt met een vliegtuig zonder piloot, toont De Vries aan dat er wel degelijk een plan ten grondslag ligt aan de economische en financiële ontwikkelingen in de wereld. Er is een financiële elite die in de loop der geschiedenis deze ontwikkelingen heeft aangestuurd.

Waarom heb je dit boek geschreven?

Enkele jaren na de aanslagen op de Twin Towers in New York kwam het besef dat de omstandigheden waaronder deze aanslagen hebben plaatsgevonden niet volgens de officiële lezing hebben kunnen gebeuren. De schok dat deze wereldveranderende gebeurtenis heeft kunnen plaatsvinden, zonder dat we werkelijk begrijpen wat er zich achter de schermen heeft afgespeeld, heeft uiteindelijk tot dit boek geleid. In eerste instantie was het plan om zes maanden vrij te nemen van alle maatschappelijke verplichtingen om zelf tot inzicht te komen. Twee jaar, 600 pagina's en honderden bronnen verder heb ik besloten om mijn bevindingen te publiceren aangezien ik denk dat ik de puzzel compleet genoeg heb.

Tot dat moment heb je het puur onderzocht om het zelf te begrijpen?
Als econoom ben ik opgeleid om

de economische wereld te kunnen begrijpen en duiden en deze begreep ik niet meer. Vandaar het onderzoek dat begon bij 9/11 en dat steeds groter werd aangezien er steeds meer informatie bekend werd. Toen ik eenmaal begonnen was, kon en wilde ik niet meer stoppen voordat het af was.

Uit jouw boek begrijp ik dat de geschiedenis van het centrale-banken-systeem is begonnen in Nederland en later een vervolg heeft gekregen in Engeland met een telg van de familie Van Oranje?

De eerste goed werkende centrale bank werd in 1609 in Amsterdam opgericht. De aanwezigheid van de Amsterdamsche Wisselbank bracht Nederland naar een hoogtepunt in rijkdom en macht. We spreken daarom nog steeds over de Gouden Eeuw. Niet veel later, in 1694, lukte het de bankiers om ook in Engeland een centrale bank op te richten. Onder het koningschap van Willem III van Oranje werd het aan de bankier William Paterson toegestaan de Bank of England op te richten. Ondanks dat de naam suggereert dat deze bank door de overheid bestuurd wordt, was de bank een 100% private onderneming.

Hoe opereren deze centrale banken en welke invloed hadden en hebben ze op de overheid en samenleving?
De centrale banken lenen al dan niet indirect geld uit aan overheden. Overheden kunnen onbeperkt lenen zolang ze garant staan voor de aflossing met rente via inkomsten uit belasting. Door de oprichting van centrale banken kunnen overheden geld uitgeven dat ze niet bezitten en daardoor een schuldpositie opbou-

wen. De overheid wordt zo afhankelijk van het monetaire systeem. Honderd jaar na de oprichting van de Bank of England had Engeland een staatsschuld van 400 miljoen pond. Na de oorlog met Napoleon was deze schuld opgelopen tot 850 miljoen pond en momenteel bedraagt de schuld 1786 miljard pond. Deze schuld moet inclusief rente betaald worden aan de eigenaren van staatsobligaties. Die eigenaren zijn in steeds grotere mate centrale banken.

‘Overheden kunnen onbeperkt lenen zolang ze garant staan voor de aflossing met rente via inkomsten uit belasting.’

Hoe kunnen de bankiers zulke grote sommen geld uitlenen? Hebben ze dit in kas of lenen ze het zelf weer bij andere banken of instanties?

Voorafgaand aan het centrale bankensysteem ontstond het fractionele bankieren. Bankiers, die toen nog vaak werden aangeduid als geldwisselaars of woekeraars, ontdekten dat het bij hun in bewaring gegeven geld, en dus goud, nooit volledig werd opgenomen. Met een fractie van de waarde van de spaartegoeden konden ze aan de vraag voldoen waardoor ze het restant tegen rente

konden uitlenen. Omdat dit uitgeleende geld opnieuw bij banken in bewaring wordt gegeven door nieuwe eigenaren, kan dit proces herhaald worden waardoor er uit één tegoed een veelvoud van krediet ontstaat (zie pagina 5 van deze krant, red.). Ondanks dat deze vorm van bankieren in eerste instantie illegaal was, vindt dit proces over de hele wereld plaats en ligt daar de bakermat van het schuldensysteem zoals we dat nog steeds kennen.

Waarom is 1913 voor dit systeem zo'n belangrijk moment?

Nadat in de VS al verschillende malen een centrale bank was opgericht en weer werd afgeschaft, is in 1913 de huidige Federal Reserve Bank (FED) opgericht. Net als bij de Bank of England verhuult de naamgeving de werkelijke eigenaren. De FED is een private onderneming waarin verschillende banken participeren. Tot de jaren zestig was er debat over de wenselijkheid van een privaat centraal bankensysteem en Kennedy was als laatste president voornemens om de overheid meer vat op de geldcreatie te laten krijgen.

Wie zijn de eigenaren van de FED?

Het is niet precies bekend hoe de aandelen verdeeld zijn, maar we kennen wel de eigenaren van de New Yorkse afdeling. Dit is veruit de belangrijkste regionale FED-bank en de grootste eigenaren zijn de grote bankiersfamilies die in de beginjaren van de 20ste eeuw de Federal Reserve wettelijk geaccepteerd probeerden te krijgen bij het Congres. Sinds de jaren zeventig heeft er geen audit plaatsgevonden en de notulen van de vergaderingen zijn niet openbaar. Er is dus weinig bekend over hoe de bank geleid wordt en wat de afwegingen zijn bij een bepaalde beslissing.

Waarom zijn de staat en het publiek destijds akkoord gegaan met de oprichting van de FED?

Voor de oprichting in 1913 was er heel veel debat. De bankiers gebruikten een geheime bijeenkomst op Jekyll Island om een wet op te stellen die zou voorzien in een private centrale bank. Deze wet is bekend als de Federal Reserve Act, of ook wel de Aldrich Bill. Uiteindelijk is deze wet aangenomen op 22 december 1913. Veel van de congresleden en senatoren, waaronder vooral veel tegenstanders van deze wet, waren in verband met het nakende kerstfeest niet meer in Washington, waardoor de wet werd aangenomen. Dit gebeurde terwijl de vertrokken senatoren waren verzekerd dat de stemming na Kerst plaats zou gaan vinden. Tegenstander Charles A. Lindbergh sprak in het Congres de woorden: "Als de president deze wet tekent, dan zal de monetaire macht van de schaduwregering worden gelegaliseerd. De ergste legale misdaad ooit wordt gepleegd met deze bankenwet."

Maar waarom werd deze centrale banken wet dan aangenomen?

De aanzet voor deze wet was de georkestreerde crisis van 1907. Het publiek werd verteld dat door een centraal geleide bank een nieuwe bankencrisis voorkomen zou worden. Het verkoopargument was rust en stabiliteit op de financiële markten. In de praktijk vinden er sinds de introductie van dit systeem niet minder crises plaats dan daarvoor. De crisis van eind jaren twintig en die van midden jaren dertig waren hier al snel voorbeelden van. De reden dat het nu geaccepteerd wordt is een gebrek aan kennis. Als econoom heb ik het onderwerp geldcreatie en fractioneel bankieren tijdens mijn

studie nooit voorbij zien komen en de meeste politici hebben geen flauw idee hoe het financiële systeem werkt. De huidige democratie mag dan ook enkel bestaan binnen de kaders van het monetaire systeem.

Wat is de oorzaak van financiële crisissen?

De centrale bank beïnvloedt de prijs van geld door de rente te verhogen of verlagen. Tijdens de *roaring twenties* was de rente laag, werd er heel veel krediet uitgegeven waardoor er veel geld in omloop was. Toen de geldhoeveelheid eind jaren twintig verkrapte werd door de goudstandaard strikter te hanteren konden veel partijen leningen niet tegen dezelfde voorwaarden herfinancieren en konden ze dus niet voldoen aan de verplichtingen. Er ontstonden bankrupsen en er waren legio faillissementen. Op de aandelenmarkt was ook veel op krediet gekocht, en toen de koersen gingen dalen moest men verkopen om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Middels deze methode, het verruimen en verkrappen van de geldhoeveelheid, kunnen bankiers de economie beïnvloeden. Tussen 1929 en 1933 verkrapte de geldhoeveelheid met maar liefst 33%. In de jaren dertig werden veel kleinere banken die failliet dreigden te gaan opgekocht door de banken die onderdeel uitmaken van het centrale bankensysteem. Bij iedere crisis neemt de concentratie van het bankensysteem verder toe.

Hoe is de situatie in Europa? Na de Tweede Wereldoorlog zijn de centrale banken genationaliseerd. Is de invloed van de bankiers hier even groot als in de VS?

In 1930 werd de BIS opgericht, de Bank for International Settlements. Deze bank had officieel als doel de Duitse herstelbetalingen na de Eerste Wereldoorlog te organiseren, maar werd in de praktijk een mondiale centrale bank die goudstromen en beleid wilde coördineren. Vanuit de BIS wordt gepoogd het beleid van de afzonderlijke centrale banken te organiseren, waardoor overheden weinig tot geen invloed kunnen uitoefenen. Naast diplomatieke onschendbaarheid voor de medewerkers van de BIS zijn de vergaderingen besloten. Daarnaast is de Europese Centrale Bank (ECB) een grote stap geweest voor de bankiers bij het centraliseren van macht. We ontkomen dus ook in Europa niet aan die invloed. De zeggenschap over ons financiële systeem vindt veelal plaats buiten de democratie om.

Hoe staan we ervoor na 100 jaar FED?

De totale schuld in de wereld is ondertussen 250 biljoen dollar. Dat is driemaal het bruto mondiaal product van 80 biljoen dollar. Door de explosieve bevolkingsgroei en de verhoogde arbeidsparticipatie met bijbehorende kredietexpansie is de omvang van de economie sinds de jaren vijftig zo hard gestegen dat de schulden nog niet onoverkoombaar zijn gebleken. Dat dit moment gaat komen is een zekerheid. Uiteindelijk is ons monetaire stelsel een piramidesysteem.

En dan?

Omdat de crisis die dan uitbreekt mondiaal zal zijn wordt er ook naar een mondiale oplossing toegewerkt. De financiële en politieke elite zal hoogstwaarschijnlijk een wereldmunt voorstellen en werkt daarmee verder aan hun nieuwe wereldrijk. In toespraken is door ingewijden van dit systeem uitgelegd dat het doel uiteindelijk een nieuwe wereldorde is, a New World Order, waar geen plek is

voor nationale soevereiniteit. Wie die globale instituties beheert, beheerst daarmee het lot van de gehele wereld. De EU is een onderdeel van deze nieuwe orde.

Hoe past Rusland binnen dit verhaal? De vorige editie van *De Andere Krant* was gewijd aan Rusland en ik was verbaasd te lezen dat de westerse financiële elite ook in Rusland en de latere Sovjet-Unie heerste.

Sinds de bankiers overheden financieren, hebben ze altijd beide oorlogvoerende partijen gefinancierd. Ten tijde van Napoleon financierde de Parijse afdeling van het Rothschild-imperium Napoleon, terwijl de Engelse tak de tegenstander financierde. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was de ene broer van het bankiershuis Warburg adviseur van de Duitse keizer Wilhelm, terwijl de andere broer voorzitter was van de FED in Amerika. De enige winnaars van deze oorlogen zijn de internationale bankiers. Ook Hitler en zelfs Stalin hadden banden met dezelfde financiële elite.

Uit jouw boek blijkt dat ook de Koude Oorlog aan twee kanten door dezelfde groepen werd gefinancierd en dus ergens een proxy oorlog was? Na de revolutie en moord op de tsarenfamilie lag de weg vrij in de Sovjet-Unie. Westerse bankiers en industriëlen trachten de politieke Sovjet-elite afhankelijk te maken van hun kapitaal en technische *know how*. Eerst Lenin en later Stalin werden hier mee geconfronteerd. Het land was continu op het randje van bankroet en de kapitaalbehoefte gaf bankiers en multinationals toegang tot de vele grondstoffen die Rusland rijk is. Westerse bedrijven als Ford, Shell, Exxon, General Electric en JP Morgan hebben kapitaal en kennis naar de Sovjet-Unie gebracht in ruil voor grondstoffen en een afzetmarkt. Tijdens de oorlog in Vietnam werden de legervoertuigen van de Sovjet-Unie onder andere gemaakt door de fabrieken van Ford in Rusland.

Welk effect hebben de sancties van het Westen op de economie van Rusland? Is het niet zo dat Rusland steeds onafhankelijker wordt door zelfvoorzienend te worden?

Aan de ene kant is dat waar en worden de Russen onafhankelijker door de sancties en maken ze nu bijvoorbeeld steeds meer landbouwproducten zelf of kopen ze steeds meer nationale producten. Aan de andere kant hebben de sancties wel een steeds groter effect op het Russische bankwezen. Investeerders mijden risico, waardoor er minder kapitaal zijn weg vindt naar Rusland. Sommige investeringen in Rusland zijn nu ook verboden voor westerse ondernemers. De zes grootste commerciële banken van Rusland zijn staatsbanken en die hebben ongeveer 80 tot 90% marktaandeel. Door de sancties is het gevaar van kapitaalvlucht groter geworden, waardoor investeerders hun kapitaal bij de banken weg zouden kunnen halen om het in het buitenland of bij private Russische banken te stallen. Om dat gevaar tegen te gaan worden de private banken nu nader tot het Kremlin getrokken. Gevaar blijft dat, wanneer de olieprijs zou dalen, de roebel weer zakt in waarde, waardoor kapitaalvlucht naar het buitenland volgt. Dat zou zeer nadelig zijn voor de Russische economie en het bankwezen daar minder solide maken. Kapitaalcontrole blijft daarom erg belangrijk voor het Kremlin en ze hebben niet voor niets grote nationale reserves die voor stabiliteit moeten zorgen ten tijde van calamiteiten. De financiële oorlogvoering is momenteel volop bezig, ook onder Trump. ◀

Gouden dinar Gaddafi doorn in oog VS

Waarom Libië werd aangevallen

Stephen Lendman

De oorlog van de NAVO tegen Libië ging, anders dan de mainstream media ons voorspiegelden, niet over mensenrechtenschendingen, maar over olie en een door goud gedekte munt.

In 1955 werd er olie ontdekt in Libië. Die was in handen van de oud-koloniale heersers Groot-Brittannië, Frankrijk en Italië. Hieraan kwam een einde toen in 1969 Moammar Gaddafi aan de macht kwam en de door de Britten in het zadel geholpen koning Idriss werd afgezet, zonder bloedvergieten.

Gaddafi wilde zijn volk laten delen in de olieopbrengsten. Alle Libiërs kregen gratis gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting, elektriciteit en water. Het werd mogelijk renteloze staatsleningen te krijgen, er kwamen uitkeringen voor gehandicapten en ouderen — en ook riant subsidies voor pasgetrouwden, jongeren die wilden studeren in het buitenland en voor de aanschaf van auto's en benzine. Onder Gaddafi steeg het aantal mensen dat kon lezen van 20 naar 80 procent.

De Libische ziekenhuizen en privéklinieken hoorden tot de besten in de regio. Nu liggen ze in puin. De NAVO loog toen ze verklaarde dat alleen militaire doelen aangevallen werden. Tot de strategische doelen hoorde ook de vitale infrastructuur van het land, waaronder water- en elektriciteitsvoorzieningen, het communicatienetwerk en medische voorzieningen.

Voor de NAVO-oorlog van 2011 hadden de Libiërs de hoogste levensstandaard van heel Afrika. Vrouwen hadden stemrecht [al eerder dan vrouwen in Zwitserland, *red.*] en mochten politiek actief zijn, ze hadden een juridische status gelijk

aan mannen en ook toegang tot onderwijs en de arbeidsmarkt. De Mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties prees in januari 2011 Gaddafi nog vanwege de goede naleving van mensenrechten op onder meer politiek, economisch en cultureel gebied. Datzelfde jaar vernietigde de NAVO in acht maanden tijd 42 jaar vooruitgang. Meteen na de aanval, gingen honderdduizenden mensen de straat om openlijk hun steun te betuigen aan Gaddafi. We zouden in het Westen 'despoten' moeten hebben zoals hij. Dan zouden er geen imperialistische oorlogen meer zijn, geen daklozen, hongersnood en sociale achterstand.

Gaddafi's visie en beleid maakten hem tot een doelwit. Zijn omverwerping was slechts een kwestie van tijd, ook al probeerde hij dit te voorkomen door zich vanaf 2003 inschikkelijker op te stellen. Zo hielp hij in de strijd tegen het terrorisme, nam hij deel aan de G-8 top van 2009 en opende hij Libië's markt voor westerse oliebedrijven. Echter, in 2009 wilde Gaddafi de olie-sector toch weer renationaliseren om de lage olieprijs van dat moment beter te kunnen sturen.

Onder Gaddafi was de centrale bank in staatshanden. De bank creëerde haar eigen geld, de Libische dinar, vrij van rente, om zo economische groei te bevorderen, dus niet voor speculatie, winstbejag en bonus voor bankiers. Maar na de door Washington geleide NAVO-bombardementen kwam de centrale bank in private handen en werden westerse bankiers, niet Libiërs, aan het hoofd aangesteld. Ook werd de Libische

'Gaddafi's visie en beleid maakten hem tot een doelwit.'

Muammar al-Gaddafi op top Afrikaanse Unie, 2 februari 2009, in Addis Abeba

Investeringsautoriteit geconfisqueerd. Deze had behalve olie, gas en watervoorzieningen, ook 70 tot 150 miljard dollar van de Libische centrale bank en andere instanties in beheer. Zo blijkt de controle over geld een belangrijke reden te zijn geweest om te interveniëren, misschien wel de allerbelangrijkste. Confiscatie levert de VS/NATO makkelijk geld op voor eigen doeleinden.

Gaddafi promoveerde een pan-Afrikaanse eenheid, een Verenigde Staten van Afrika, waarvan hij hoopte dat deze een vuist kon maken tegen westerse machten die graag zien dat landen gebalkaniseerd, makkelijk controleerbaar zijn. Gaddafi sponsorde de enige Afrikaanse communicatiesatelliet, hetgeen de gebruikers ervan honderden miljoenen dollars bespaarde aan telefoonkosten. Gaddafi hoestte ook tweederde deel van de benodigde 42 miljard dollar op voor de oprichting van een Afrikaanse Centrale Bank, een Afrikaans Monetair Fonds en een Afrikaanse Investeringsbank. De regering van Obama stal al het geld en voorkwam het investeren ervan, zodat de deelnemende Afrikaanse landen niet, zoals de bedoeling was, goedkope (of misschien zelfs rentevrije) leningen konden krijgen voor onder meer gezondheidszorg, onderwijs en infrastructuur.

Gaddafi pleitte ook voor de totstandkoming van een door goud gedekte dinar. Hij werd daarin gesteund door leiders van Afrikaanse en moslimlanden. Maar Washington was vastbesloten dit tegen te gaan om de hegemonie van de petrodollar als wereldreservemunt te handhaven. Ook wilde het Westen de olieconcessies terugdraaien die Gaddafi aan China en Rusland had gegeven; Amerika, Engeland, Frankrijk en Italië wilden de Noord-Afrikaanse grondstoffen alleen voor zichzelf.

Gaddafi was een visionair. Hij wilde dat de Libische samenleving gebaseerd was op gelijkheid, gerechtigheid en een eerlijke verdeling van rijkdommen. Ondanks zijn fouten genoot hij in eigen land massale steun. Washington en de NAVO maakten een einde aan Gaddafi's droom, verkrachtten Libië, en buiten de bevolking van het land tot op heden uit, puur uit winstbejag; dat is de kern van imperialisme. Gaddafi wilde daar niets van weten, en daarom moest hij uit de weg geruimd worden. ◀

Ingekorte versie van het hoofdstuk van Stephen Lendman uit de bundel *The Illegal War on Libya* onder redactie van Cynthia McKinney, voormalig Democratisch congreslid en presidentskandidate voor de Groene Partij in de VS. Stephen Lendman is presentator van het programma *The Progressive Radio News Hour* en auteur van artikelen en boeken over met name oorlog en vrede en sociale rechtvaardigheid in de VS. Hij is de auteur van *Banker Occupation* en *How Wallstreet Fleeces America*.

KORT NIEUWS

BIS

De BIS-bank in het Zwitserse Basel is de 'bank der centrale banken', of zoals het Duitse weekblad *Der Spiegel* schreef 'het Vaticaan van de haute finance', een vrijhaven die onaantastbare immuniteit geniet. Elke twee maanden vliegen centrale bankiers uit zestig landen, onder wie directeur Klaas Knot van De Nederlandsche Bank, naar Basel voor overleg. Niets wat er binnen de muren van de bank besproken wordt, wordt naar buiten gebracht. Alles in de BIS is strik geheim. De BIS en al haar medewerkers genieten daarnaast volledige juridische onschendbaarheid. Ze zijn geen van allen belastingplichtig. De BIS heeft ook een eigen politiedienst.

Freigeld

In het Oostenrijkse Wörgl was aan het begin van de crisis van de dertiger jaren 30 procent van de bevolking werkloos. Totdat in 1932 de burgemeester van het stadje een soort verdwijngeld, Freigeld, invoerde. Freigeld was een munt die zijn waarde verloor als je hem niet binnen een maand uitgaf. Dat was een prikkel het geld zo snel mogelijk uit te geven, zodat het bleef rollen. Binnen een jaar was niemand meer werkloos. Met het nieuwe geld werden onder meer zwembaden aangelegd, nieuwe wegen geplaveid en skipistes gebouwd. Tót de centrale bank er een stokje voor stak. Onder het mom van 'valsemunterij' maakte die een einde aan het 'wonder van Wörgl'.

Arbeidsproductiviteit

Gedurende de vorige eeuw is de gemiddelde productiviteit tot 10 maal gestegen. Een enkel gewerkt uur levert tot tienmaal zoveel waarde op. Vooral door de toename van vrouwen op de arbeidsmarkt is ook de arbeidsparticipatie sterk gestegen. De beroepsbevolking is sinds het begin van de vorige eeuw viermaal zo groot geworden. Er werken in Nederland bijna 9 miljoen mensen. Op basis van deze cijfers zou de welvaartsstijging in Nederland gigantisch moeten zijn. Een gezin van tweeverdieners voegt gemiddeld tot 10 maal meer waarde toe vergeleken met een enkel salaris een eeuw eerder. Ondanks deze stijging is het besteedbare inkomen sterk achtergebleven. De waardevermeerdering wordt in ons systeem vooral door financieringskosten opgeslokt. Gemiddeld 40% van een kostprijs bestaat uit rente. Het schuldenstelsel maakt dat slechts enkelen daadwerkelijk profiteren van de stijging van de productiviteit en arbeidsparticipatie, de inners van de rente.

INTERVIEW

Toine Manders:

‘Belasting is diefstal’

Eric van de Beek

Het is ieders morele plicht zo weinig mogelijk belasting te betalen, vindt belastingadviseur Toine Manders. “Er is geen principieel verschil tussen belasting en roof.”

‘De koning van de belastingontwijking’ wordt hij wel genoemd, en, door het blad *Quote*, ‘belastingridder’. Ruim twintig jaar hielp Toine Manders kleine en middelgrote ondernemers in Nederland met het behalen van fiscale voordelen in belastingparadijzen. In 2014 werd hij op Cyprus gearresteerd op verdenking van het leiden van een illegaal trustkantoor. Hij bracht drieënhalve maand door in voorlopige hechtenis. De HJC Group, waaronder het trustkantoor HJC Cyprus en het Haags Juristen College (HJC) in Den Haag, waaraan hij sinds 1994 verbonden was, hielden op te bestaan. Na ruim vierenhalf jaar is het wachten nog steeds op een rechtszaak, en dus is er nog geen enkele schuld bewezen.

Met Nozick Consulting in Zoetermeer heeft Manders zijn werk weer opgepakt. Nog steeds helpt hij het midden- en kleinbedrijf met het zoeken naar ‘creatieve oplossingen die forse besparingen opleveren’.

Omdat Manders genoemd wordt in de Panama Papers werd hij vorig jaar verhoord door de Parlementaire Ondervragingscommissie Fiscale Constructies. Fragmenten van zijn verhoor gingen viral op sociale media, en dan vooral het fragment waarin hij commissielid Renske Leijten van de SP de les las over de DDR-ideologie die hij bij haar bespeurde.

Manders is meer dan een handige jongen die van belastingontwijking zijn beroep heeft weten te maken. Zijn werk is voor hem als een roeping. Als overtuigd libertariër streeft hij naar een zo klein mogelijke overheid en de afschaffing van alle belastingen. Om dit te bereiken, zet hij zich al sinds de jaren negentig in voor de Libertarische Partij (LP). Hij was voorzitter en politiek leider van de LP, en vertegenwoordigt deze internationaal. Als vicevoorzitter geeft hij leiding aan de internationale koepel van libertarische partijen, the International Alliance of Libertarian Parties.

Belasting is diefstal. Hoezo?

Je spreekt van diefstal als je eigendom je wordt afgenomen. Je spreekt van roof als dat gebeurt onder bedreiging van geweld. Er is geen verschil tussen belasting en roof. Want wat gebeurt er als de staat belasting heft? Dan wordt je eigendom van je afgenomen. Eerst krijg je een brief waarin je bevolen wordt geld af te staan, en als je daar niet op reageert krijg je brieven die steeds dreigender worden. Als je dan nog steeds niet reageert, komt er iemand langs met het doel om spullen van je af te nemen. Als je die niet binnenlaat, dan komt hij terug met iemand die een pistool draagt of met twee mensen die een pistool dragen. Dan wordt er ingebroken in je huis en worden jouw spullen tegen jouw wil meegenomen. Als je je daar tegen verzet, ben je strafbaar en word je opgesloten in een hok. Als je probeert deze gang van zaken te voorkomen door geen aangifte te

doen, dan ben je ook strafbaar, want op het niet doen van aangifte staat vier jaar gevangenisstraf. Dan kom je ook in een hok. Dat is dus hoe de staat aan haar geld komt.

U roept mensen op belasting te ontwijken, niet te ontduiken. Wat is het verschil?

Belastingontduiking is het besparen van belasting door de wet te overtreden. Belastingontwijking is het besparen van belasting binnen de grenzen van de wet. Je maakt dan dus gebruik van de wettelijke mogelijkheden die er zijn. Denis Healey, voormalig Brits minister van Financiën, heeft gezegd: ‘Het verschil tussen belastingontduiking en belastingontwijking is de dikte van een gevangensmuur’. Ik heb die slogan vaak gebruikt tijdens mijn seminars. Maar inmiddels mogen we vaststellen dat ook als je wel degelijk binnen de grenzen van de wet blijft, het toch kan gebeuren dat je aan de verkeerde kant van de gevangensmuur terecht komt. De staat heeft zich wat dat betreft een slechte verliezer getoond.

Voor u mag het verschil dan duidelijk zijn. Maar kennelijk zien het Openbaar Ministerie en de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst het anders.

Dat zou betekenen dat er bij het OM en de FIOD hele eerlijke, nette, goed bedoelende mensen zijn, die oprecht dachten dat wat ik deed in strijd met de wet was. Maar ik denk niet dat dat zo is. Want er was geen bewijs en er is geen bewijs. We zijn na mijn ontvoering in januari 2014 inmiddels ruim vierenhalf jaar verder. Ze hebben tien FIOD-ambtenaren op een vliegtuig naar Cyprus gezet, en alles platgelegd, computers, papieren, dossiers meegenomen, een aantal medewerkers als verdachten aangemerkt, zodat mensen bang werden en stopten met werken, en het bedrijf dezelfde dag nog werd gesloten. Ze hebben vierenhalf jaar de tijd gehad alle dossiers door te pluizen. Ze beschikken over alle cliëntengegevens, alle structuren die waren opgezet, verslagen van gesprekken die zijn gevoerd met meer dan tienduizend cliënten en potentiële cliënten. Maar tot de dag van vandaag is er nog steeds geen enkele cliënt en zelfs geen enkele potentiële cliënt veroordeeld of überhaupt vervolgd voor belastingontduiking, witwassen of andere vergrijpen.

Velen zullen zeggen: het heffen van belastingen is volkomen legitiem, want zo hebben we het met elkaar afgesproken. Het is democratisch verankerd. Er is geen meerderheid in Tweede Kamer tegen belastingheffing.

Zo hebben we het met elkaar afgesproken? Dat hebben we helemaal niet zo met elkaar afgesproken. Ik heb die afspraak niet gemaakt. Kunt u zich herinneren die afspraak te hebben gemaakt? Het sociaal contract is een mythe, of beter gezegd, een leugen.

Het argument van de democratie, dat het democratisch is besloten, de meeste stemmen gelden, gaat ook niet op. Als je op straat twee rovers tegen het lijf loopt die zeggen: ‘We houden een verkiezing of je wel of niet beroofd moet worden’, en ze stemmen vervolgens met z’n tweeën voor, en

Toine Manders: “Tegenprestatie die overheid levert, rechtvaardigt niet belastingheffing.”

jij stemt tegen, en ze zeggen dan: ‘Je hebt verloren, want de meeste stemmen gelden en we nemen nu jouw portemonnee af’ - dan is het toch nog steeds niet gerechtvaardigd? En of die bende nu bestaat uit twee, tien, honderd of tien miljoen, het maakt voor het principe niets uit. Het principe is: Je mag niet iemands lichaam of eigendom schenden. Ieder mens heeft recht op zijn eigen lichaam en eigendom zolang hij geen inbreuk maakt op iemand anders lichaam of eigendom. De overheid schendt dat principe, op verschillende manieren, onder meer door belastingheffing en de militaire dienstplicht die nog steeds niet is afgeschaft. Ook al staat de meerderheid daar achter, dat maakt niet uit. Of iets democratisch besloten is, zegt helemaal niets over de rechtmatigheid van de daad.

Stel dat we in Nederland een stelsel hadden van bindende referenda, en er zou een referendum worden gehouden over het belastingstelsel. Zou de meerderheid dan voor afschaffing stemmen?

Ik denk niet dat de meerderheid zou stemmen voor volledige afschaffing. Maar dat heeft een achtergrond. De gemiddelde burger merkt weinig van hoge belastingdruk in Nederland. Dat komt doordat vrijwel alle belastingen worden geheven via de ondernemer, die dat maar moet doorberekenen in lagere lonen en hogere prijzen. Loonbelasting, sociale premies, BTW, accijnzen, invoerrechten, enzovoort.

Ik herinner mij dat ik jaren geleden een artikel las over de tien grootste ergernissen van de gemiddelde Nederlander. Bovenaan stonden de gemeentelijke belastingen. Ik was heel even verbaasd. Maar toen viel het kwartje. Het is zo’n beetje de enige belasting die niet via de ondernemer wordt geheven, maar rechtstreeks bij de belastingbetaler zelf, waarbij hij jaarlijks een enveloppe aantreft op de deurmat, met daarin een brief waarin niet staat ‘U krijgt geld terug’, maar waarin staat ‘U moet geld overmaken’. Blijkbaar maakt dat een enorm psychologisch verschil.

Ik voorspel dat er een belastingopstand zou uitbreken als belastingen die nu via de ondernemer worden geheven van het ene op het andere jaar rechtstreeks werden geheven bij de burger zelf. Mensen zouden razend en ziedend worden. Neder-

land heeft net als de VS haar bestaan te danken aan een belastingopstand. Nederlanders hebben een tachtigjarige oorlog gevoerd vanwege de tiende penning, die de Spaanse bezetter ons had opgelegd. Dat was een soort BTW van 10 procent.

Dus stel dat alle belastingen direct werden geheven bij de burger en er dan een referendum zou worden gehouden over belastingheffing, dan denk ik niet dat we meteen naar nul zouden gaan, maar wel dat de belastingdruk extreem veel lager zou worden dan deze nu is. De meeste mensen denken dat belastingheffing een noodzakelijk kwaad is en dat we niet zonder kunnen.

Hoe verklaart u dat mensen denken dat we niet zonder belastingen kunnen?

Dat komt door al die met belastinggeld gesubsidieerde scholen, universiteiten en media. We zijn van generatie op generatie naar staatsscholen gegaan, met leraren die iedere maand een salaris krijgen van de overheid, en ons daarom van jongs af aan hebben geleerd dat we heel blij moeten zijn dat we leven in zo’n prachtig land als Nederland, waar we van de wieg tot het graf worden verzorgd, met gratis onderwijs, gezondheidszorg, wegen, enzovoort. Zoals het spreekwoord zegt: Wiens brood men eet, diens woord men spreekt.

In dictaturen mogen docenten zich verheugen in de bijzondere belangstelling van de machthebbers. Als je te overheidskritisch bent dan word je in het gunstigste geval ontslagen, en in het slechtste geval beland je in een kamp of onder de grond. Dat heeft een reden: docenten hebben een grote invloed op de publieke opinie, en dat is omdat ze les geven aan jonge mensen. Zolang mensen jong zijn, zijn ze heel plooibaar. Daar gebruiken machthebbers de stok, hier de wortel, en dat werkt veel beter: onze docenten zijn *true believers*.

Dat er nog geen belastingopstand is uitgebroken, zal er ook mee te maken hebben dat de overheid haar inkomsten aanwendt voor voorzieningen waar iedereen van profiteert, zoals onderwijs, gezondheidszorg en een wegennet.

De tegenprestatie die de overheid levert rechtvaardigt nog niet dat ze belasting heft. Het is en het blijft roof.

Als we het argument serieus nemen, van je krijgt er toch iets voor terug, dan zou de melkboer ook ongevraagd melk bij je op de stoep kunnen zetten, en je een gepeperde rekening kunnen sturen, en dan kunnen zeggen: “U moet betalen, want ik heb u melk geleverd”.

Een betaling mag je verlangen op basis van een overeenkomst, of als je schade is berokkend. Je kunt niet zeggen: “Ik heb geld nodig, dus u moet mij betalen in ruil voor een tegenprestatie die ik u ongevraagd lever”.

Nederlanders die moeite hebben met de hoge belastingdruk, zou voor de voeten geworpen kunnen worden: Er is niemand die je verplicht in Nederland te blijven.

Ja, je mag toch weg? Dat is een drogreden waar de meeste mensen intrappen. Als we dat argument serieus nemen dan zou de maffia op Sicilië ook kunnen zeggen: “Bevalt het je niet protectiegeld te betalen? We dwingen je niet om hier te blijven wonen”. Of dan zouden inbrekers in mijn huis ook kunnen zeggen: “Bevalt het je niet dat we je spulletjes meenemen? Je hoeft hier niet te blijven. Je mag weg.” Het punt is hier echter: die inbrekers zijn niet de rechtmatige eigenaren van mijn huis. Dat ben ikzelf. Dus ik hoef niet weg. Zij moeten weg. Zij hebben niets te zoeken in mijn huis. Idem dito voor de maffia op Sicilië. Zij zijn niet de rechtmatige eigenaren van Sicilië. Dus als zij een winkelier bedreigen voor protectiegeld, hoeft die winkelier niet weg. Die maffiosi moeten weg, want die hebben niets te zoeken in die winkel.

Onze huizen en winkels bevinden zich wel op het grondgebied van de Staat der Nederlanden.

De impliciete aanname van dat argument is dat de staat rechtmatig eigenaar is van alle grond, en dus alle regels mag maken op haar grond die ze maar wil. Maar dat is niet zo. De staat is nooit op een rechtmatige manier aan grond gekomen. De staat is ontstaan door roversbendes die door een gebied trokken. Die vielen een dorp binnen, de mannen werden vermoord, de vrouwen werden verkracht, het dorp werd geplunderd en in brand gestoken, en dan gingen ze door naar het volgende dorp. Totdat ze tot het inzicht kwamen: “Eigenlijk zijn we stom bezig, want als je eenmaal zo’n dorp veroverd hebt, dan kun je het toch beter gewoon bezet houden in plaats van iedereen vermoorden.” En dan dus niet eenmalig plunderen, maar structureel plunderen. Bij iedere oogst een deel van de oogst opeisen, en iedere keer als er iets verdiend wordt afpersen. Zo is het feodalisme ontstaan. De roverhoofdman werd de koning en de koning gaf zichzelf het recht belasting te heffen. Hij delegeerde de belastingheffing aan de adel en de adel stuurde mensen met zwaarden langs bij het gepeupel om belasting te heffen. Zo is de staat ontstaan. Op basis van roof. Wat ik dus tegen inbrekers mag zeggen, “Ik ga niet weg, jullie moeten weg”, zou ik ook tegen de staat moeten kunnen zeggen. ◀

Een volledige versie van dit interview is te lezen op Novini.nl/belasting-is-diefstal/

INTERNATIONAAL

VS vecht om dollar als wereldreservemunt in stand te houden

Pact VS met Saoedi-Arabië

De dollar als wapen

Willem Middelkoop

De Verenigde Staten ontleent veel van zijn macht aan de dollar als reservemunt. Landen die olie afrekenen in andere valuta kunnen rekenen op represailles.

Als landen vroeger hun grondgebied wilden uitbreiden, moesten ze gebieden veroveren en er koloniën stichten. Inmiddels wordt dit soort primitieve landjepik binnen de wereldorde niet meer geaccepteerd. Daarom moet het nu veel geraffineerder worden aangepakt.

Na de Tweede Wereldoorlog was het, met de nucleaire dreiging van de Sovjet-Unie, voor de VS niet handig om openlijk militair geweld in te zetten om zijn imperium uit te bouwen. Er moest dus een andere manier worden bedacht om de geopolitieke en economische doelen te behalen. Washington begreep als geen ander dat het inzetten van de dollar als economisch wapen een zeer belangrijk instrument kon zijn. Tussen beide wereldoorlogen was de dollar al steeds sterker geworden omdat het Britse pond terrein verloren had. De VS besloot in 1944 dat het tijd was om financieel-economisch voordeel uit zijn (komende) militaire overwinning te halen. Als de dollar zou kunnen worden opgewaardeerd tot wereldreservemunt, zou dat voor de Amerikanen enorme voordelen met zich meebrengen. Omdat veel landen tijdens de Tweede Wereldoorlog betalingen verrichtten in goud en vijandelijke voorraden waren geplunderd, had de VS na de oorlog bijna de helft van alle goudreserves wereldwijd in handen. Dit goud kon nu worden gebruikt om de Amerikaanse dollar te dekken als een nieuwe wereldreservemunt.

Bretton Woods

Daarom besloot de VS een nieuw financieel systeem aan de wereld te presenteren. De ministers van financiën en centralebankpresidenten van 44 landen werden uitgenodigd voor een conferentie in de bossen van Bretton Woods. De VS wilde hen overtuigen om dit nieuwe dollarsysteem te accepteren. De dollarstandaard zou dan zo snel mogelijk de goudstandaard moeten opvolgen. Met de dollar als wereldreservemunt zouden alle

grondstoffen in die valuta verhandeld moeten worden, waardoor alle landen dollars zouden moeten kopen. Amerika hoefde slechts de drukpersen te laten draaien om te kunnen voldoen aan de zo ontstane permanente vraag naar dollars.

Een belangrijk voordeel voor de Amerikanen was dat ze de tekorten op de handelsbalans (lees: het importoverschot) konden financieren door simpelweg dollars bij te drukken. Daarom eiste Europa dat de dollar altijd kon worden ingewisseld voor goud. De dollar moest letterlijk 'as good as gold' worden. De VS ging overstag en beloofde dat andere landen hun overtollige dollars altijd konden inwisselen tegen een vaste wisselkoers van 35 dollar per ounce goud (ruim dertig gram). De VS zou op die manier niet onbeperkt dollars kunnen drukken. Met frisse tegenzin accepteerden de Amerikanen dit voorstel, in de hoop dat de andere landen deze overeenkomst snel zouden vergeten.

Fort Knox

Met de dollar als de officiële wereldreservemunt en anker van het monetair systeem was de VS nu in staat om er enorme begrotingstekorten op na te houden. Vooral de Fransen waren bang dat er veel meer dollars werden gecreëerd dan er in de kluisen van Fort Knox aan goud beschikbaar was. De Franse president De Gaulle gaf in 1968 zelfs een televisie-interview waarin hij stelde dat de dollar had afgedaan als leidende munt: "Het feit dat veel landen dollars zo goed als goud beschouwen, betekent dat de Amerikanen schulden opbouwen ten koste van andere landen, aangezien zij de VS toestaan om dit geld uit het niets te creëren."

Landen gingen zich zorgen maken over de waarde van hun dollarreserves en begonnen deze bij de VS in te wisselen voor goud. Frankrijk begon met het omzetten van 150 miljoen dollar van hun financiële reserves in goud, en was van plan later hetzelfde te doen met nog eens 150 miljoen dollar. De Gaulle stuurde zelfs Franse marineschepen naar de VS om de goudbaren op te halen. Veel andere Europese landen volgden het voorbeeld van de Fransen en verzamelden grote goudreserves.

De VS verloor meer dan de helft van zijn goudreserves, ongeveer 10.000 ton, in relatief korte tijd (1959-1969). Als dit proces met dezelfde snelheid

door zou gaan, liepen de Amerikanen de kans hun gehele goudvoorraad in een paar jaar te verliezen. In de zomer van 1971 weigerde president Richard Nixon daarom een omwisselverzoek van de Bank of England van enkele honderden miljoenen dollars. Zijn economische adviseurs gaven een kort maar krachtig oordeel: "Breek de belofte dat de dollar ingewisseld kan worden voor goud."

Op 15 augustus 1971 sprak Nixon in een live tv-uitzending de Amerikanen toe om een nieuw economisch beleid en het beëindigen van de dollar-goudkoppeling aan te kondigen. Na de verklaring van Nixon ontstond een kortstondige dollarpaniek. De VS begreep dat het gebrek aan vertrouwen en de volatiliteit van de dollar een probleem zouden gaan worden en dat er een andere dekking van de dollar nodig was. Nixon en zijn minister van Buitenlandse Zaken, Henry Kissinger, vreesden namelijk een daling van de wereldwijde vraag naar de dollar. Ze moesten de dollar stabiliseren om zijn status als wereldreservemunt te behouden.

'Volgens Clarke is het petrodollarsysteem de drijvende kracht van het buitenlandbeleid van de VS.'

Petrodollar

Het was Henry Kissinger die met het idee kwam om een voorstel te doen aan de Saoedi's. De OPEC moest beloven zijn olie alleen in dollars te verhandelen. Saoedi-Arabië zou dan een deel van deze dollars in Amerikaanse staatsobligaties moeten gaan investeren. Deze zogenoemde 'petrodollars' zouden op deze manier geherinvesteerd worden in de Amerikaanse economie. Dit zou een constante toename van de hoeveelheid dollars tot gevolg hebben. In ruil hiervoor zou Saoedi-Arabië alle benodigde militaire bescherming voor de koninklijke familie en het groeiende olie-imperium ontvangen. De VS beloofde ook te helpen met de opbouw

van het land en een moderne infrastructuur te laten bouwen, uiteraard door Amerikaanse bedrijven. Na een reeks bijeenkomsten accepteerden de Saoedi's het voorstel en had de VS een manier gevonden om zijn economische hegemonie te beschermen. Het lijkt dan ook geen toeval dat de familie Bush sinds de jaren zeventig nauwe persoonlijke banden heeft met de Saoedische koninklijke familie.

De andere OPEC-landen volgden in 1975. Alle bleken bereid om overtollige olieopbrengsten te investeren in Amerikaanse staatsobligaties, in ruil voor soortgelijke steun door de VS. De modernisering van het Midden-Oosten kon beginnen. Dubai, een relatief kleine handelsstad in de Verenigde Arabische Emiraten, dat in 1961 nog geen systeem voor stromend water had, zou de komende veertig jaar uitgroeien tot wereldwijd handelscentrum.

Het is daarom geen verrassing dat landen die ervoor kozen hun olie in een andere valuta dan de dollar te verhandelen, serieuze tegenstand van de VS konden verwachten. Irak verkocht in de jaren negentig olie tegen euro's, onder het Oil for Food-programma. Nadat de VS Irak, drie jaar later, binnenviel, ging Irak weer olie verhandelen in dollars. Iran creëerde zijn eigen oliebeurs in 2008. Het begon met de verkoop van olie in goud, euro's, dollars en Japanse yen. Ook Venezuela steunde Iraans beslissing om olie in euro's te verhandelen. Syrië stapte over op de euro in 2006.

In zijn boek *Oil Currency War* uit 2005 beschrijft William R. Clarke, niet te verwarren met generaal Clark, dat de Amerikaans-Britse beslissing om Irak binnen te vallen ook gedreven werd door olie. Volgens hem is het petrodollarsysteem de drijvende kracht van het buitenlandbeleid van de VS.

Nu, ruim 45 jaar nadat de Verenigde Staten de dollar loskoppelde van goud, moet het land nog steeds, letterlijk en figuurlijk, vechten om de positie van de dollar, als wereldreservemunt, in stand te houden. Goud is sinds de loskoppeling de grootste financiële vijand van Wall Street en het Witte Huis. ◀

Bovenstaande tekst is een ingekorte versie van het hoofdstuk *De dollar als wapen* uit het nieuwste boek van Willem Middelkoop *Patronen van Bedrog*, dat hij schreef in samenwerking met Tim Dollee.

KORT NIEUWS

The City

Het financiële centrum van Groot-Brittannië, The City, is een soort staat in een staat. Het kent sinds bijna duizend jaar een geheel eigen lokaal bestuur, met een eigen politiemacht. Als de Britse koningin er een bezoek aan wil brengen, moet ze eerst het zwaard van de City kussen, om duidelijk te maken dat ze soevereiniteit van de City erkent. De Burgemeester van Londen heeft er niks te vertellen. De City wordt geleid door een bedrijf, City of London Corporation, en heeft in plaats van een burgemeester een 'Lord Mayor'. Het Britse parlement is niet bevoegd de City democratisch te controleren. Wel heeft de City een eigen lobbyist in het Lagerhuis, de zogeheten remembrancer, die de status van de City moet verstevigen en bestaande rechten veiligstellen.

Geldstenen

Het zou een Donald Duck-verhaal kunnen zijn met Oom Dagobert in de hoofdrol: op de Micronesische eilandengroep Yap hanteerden ze eeuwenlang als munteenheid de rai. Dit waren kalkstenen waarvan de doorsnee varieerde van 1 tot zelfs 4 meter. De stenen stonden verspreid over de eilanden, langs de weg en tegen huizen. De rai wisselden weliswaar van eigenaar, maar aangezien ze erg moeilijk te verplaatsen waren, bleven ze meestal op hun plaats. De rai werden per kano vanuit Palau ingevoerd, dat zo'n 400 km verderop ligt. Tegen het einde van de negentiende eeuw kregen de inwoners van Yap te kampen met inflatie. Dat gebeurde nadat de Ierse schipper David Dean O'Keefe er was aangespoeld. Die rook meteen zaken. Hij zette een handel op waarbij hij rai, relatief goedkoop, per schip invoerde in ruil voor zeeconomies en gedroogd vruchtenvlees van kokosnoten, die hij vervolgens in Hongkong verkocht voor geld. De handel verliep zo voorspoedig dat de eilandengroep overspoeld werd met rai-stenen.

Positive Money

De Nederlandse stichting Ons Geld, die streeft naar een staatsmonopolie op geldschepping, staat er niet alleen voor in de wereld. In tal van landen hebben burgers zich georganiseerd om het geldstelsel te democratiseren. Inmiddels hebben 27 van hen zich verenigd via International Movement for Monetary Reform. Een bekende zusterorganisatie van Ons Geld is Positive Money in Groot-Brittannië. De oprichter van die club, Ben Dyson, leidt nu voor Bank of England, de Britse centrale bank, een onderzoek naar digitale betaalmiddelen.

Handje contantje

Handje contantje is een stichting die zich sterk maakt voor het behoud van contant geld, omdat dat een belangrijke voorwaarde is voor onze privacy en vrijheid. Zonder contant geld zijn we volledig traceerbaar en manipuleerbaar.

De stichting geeft sinds 2015 lezingen, organiseert symposia, heeft een documentaire geproduceerd en beschikbaar gemaakt (<https://bit.ly/geldenvrijheid>), en heeft een website en een facebookpagina met informatie over contant geld.

In vogelvlucht de ontwikkeling met betrekking tot contant geld

Contant geld verdwijnt in rap tempo:

- We kunnen steeds minder betalen met contant geld.
- Postgirokaarten worden afgeschaft (lastig voor ouderen die hun zelfredzaamheid verliezen).
- Geldautomaten verdwijnen uit het straatbeeld (met als aangevoerde reden de plofkraken), net zoals bankfilialen massaal verdwijnen.
- Mensen worden steeds vaker gedwongen te pinnen.
- Er is een toenemend aantal restricties op het bezit en gebruik van

contant geld: bovengrenzen voor het kunnen betalen en het in bezit hebben van contant geld worden in heel Europa (en de VS en China o.a.) naar beneden bijgesteld. Met als aangevoerde reden criminaliteits- en terrorismebestrijding.

- De € 500-bankbiljetten gaan verdwijnen en die van € 200 en € 100 staan op de nominatie. Ze worden trouwens zo goed als nergens meer geaccepteerd.
- Door digitalisering is er al jaren een toename van internetaankopen; met als gevolg dat winkels verdwijnen en daarmee het private

ondernemerschap (internetwinkels zijn voornamelijk beursgenoteerd).

- De Scandinavische landen zijn al bijna helemaal van het contante geld af. Daar wordt veel gebruik gemaakt van bank-app's.

Wat kun je zelf doen?

- Zo veel mogelijk contant betalen.
- Gesprek aangaan met leveranciers die geen contant geld accepteren.
- Initiatieven starten om het gebruik van contant geld te stimuleren; met bewuste mensen georganiseerd om samen in actie komen.
- Je inlezen over initiatieven van andere mensen in Nederland en andere landen en mensen verwijzen naar de documentaire op de website van handje contantje (<https://handjecontantje.org>), OnsGeld (<https://onsgeld.nu/>), stichting de stuiver (<https://stichtingdestuiver.webflow.io/>), de film *Digitropolis*, etc.
- Brieven schrijven - massaal! - naar banken met de oproep om geldautomaten te laten blijven en terug te plaatsen.
- Brieven schrijven naar vervoersbedrijven en andere instanties en bedrijven die geen contant geld meer accepteren of overstappen

naar concurrenten.

- Brieven schrijven naar andere relevante instanties en organisaties: Sustainable Finance Lab, consumentenbond, DNB, etc.
- Bij je gemeente aantonen wat voor negatieve effecten het uit de markt halen van contant geld heeft op ouderen.
- Rekeningen sturen naar je bank voor de extra kosten die je maakt om geld op te kunnen nemen als ze de pinautomaat bij jou in de buurt hebben verwijderd.
- Andere mensen in je omgeving vertellen over geld en laten reflecteren over de verregaande gevolgen van afschaffen van contant geld; daarmee bewustzijn over het belang ervan vergroten
- Lezingen geven of boektitels aan mensen kenbaar maken.
- Petities starten.
- Zo weinig mogelijk privégegevens delen, dus anonieme OV kaart, geen bonus- en airmileskaarten op naam, of welke klantenkaart dan ook. Op die manier koppelen ze je koopgedrag aan je bankrekening en je naam.
- Kopen bij zelfstandige winkeliers i.p.v. bij grote ketens. ◀

Een alternatief voor de euro

De opmars van lokaal geld

Eric van de Beek

Digitaal geld als bitcoin staat volop in de belangstelling. Dit in tegenstelling tot lokale munten, terwijl ook die een mooi alternatief bieden.

Reizigers op de Nederlandse luchthaven Schiphol die kort voor vertrek hun laatste euro's kwijt willen, kunnen deze vanaf juni van dit jaar inwisselen voor cryptomunten bitcoin en etherium. Op de luchthaven is als proef een 'bitcoin-automaat' neergezet. Schiphol is naar eigen zeggen de eerste Europese luchthaven die deze dienst aanbiedt. "Met de bitcoinautomaat hopen we reizigers te bedienen doordat zij lokale euro's makkelijk kunnen inruilen voor de mondiale bitcoin of etherium," verklaart Tanja Dik, directeur Consumer Products & Services van Schiphol. "Dat kan handig zijn, omdat zij bijvoorbeeld in hun thuisland geen gebruik meer kunnen maken van euro's."

De plaatsing van een 'bitcoinautomaat' op een Schiphol is illustratief voor de opmars van de bitcoin en andere digitale valuta. Waar de cryptomunten eerst nog iets waren voor belastingontduikers, criminelen die zwart geld wilden witwassen en voor idealisten die de grote banken buiten spel wilden zetten, beginnen alternatieve betaalmiddelen steeds meer mainstream te worden. Niet alleen doen bitcoin-automaten hun intrede. Steeds meer hotels, restaurants en andere fysiek aanwezige dienstverleners accepteren het alternatieve geld; in Arnhem zelfs al meer dan honderd. Er zijn zelfs al bedrijven die hun medewerkers betalen in bitcoin, zoals het Nijmeegse bedrijf BTC Direct, dat overigens zelf handelt in de cryptomunt. Zelfs de Belastingdienst heeft het nieuwe geld ontdekt. Die merkt vanaf volgend jaar cryptomunten aan als 'overige bezittingen' en daarmee

Bitcoinautomaat

deel uitmakend van het totale vermogen waarover je, als het meer waard is dan € 25.000, vermogensrendementsbelasting moet betalen.

Bristol Pound

Directeur Henk van Arkel van STRO ziet het met lede ogen aan. Met STRO (toen nog Strohalm) introduceerde hij in 1993 lokaal geld in Nederland, waarvan de Amsterdamse Noppes tot de bekendste voorbeelden behoort. Inmiddels gebruiken wereldwijd ruim duizend initiatieven de betaalsoftware van STRO, met als succesvolle voorbeelden de Bristol Pound in Bristol en de Sardex op Sardinië. Van Arkel prijst de blockchaintechnologie die achter cryptogeld als bitcoin schuilgaat. Maar als duidelijk nadeel ziet hij dat het geld gekaapt is door speculanten. "Sommige mensen verdienen er veel mee door goed te gokken op de markt met winstverhalen te manipuleren," schrijft Van Arkel op zijn blog. "Per definitie komen die verdiensten bij anderen vandaan, die er dus juist weer op verliezen. Totdat mensen het zat worden dat er geen

betrouwbare waarde onder ligt. En dan stort de waarde en het gebruik in elkaar, tot aan een volgende *hausse*."

In de mainstream media wordt al sinds een paar jaar veelvuldig bericht over bitcoin, en dan vooral over de grote koerswisselingen die het gevolg zijn van de door Van Arkel genoemde speculatie. Toch vormen ook lokale munten een alternatief dat niet minder waardevol hoeft te zijn.

Lokale euro's

Van Arkels STRO faciliteert met haar gratis Cyclos-software diverse lokaal-geld-initiatieven, waarvan een aantal samenwerkt binnen het zogeheten Sociale Trade Circuit Nederland. Zo zijn er de Utrechtse Euro, de Zwolse Pepermunt, de Rotterdamse Dam, de Bredase Parel, de Alkmaarse Vix en de Wageningse Eurijn. Je kunt deze munten niet kopen met de bedoeling ze te verkopen als de waarde ervan is gestegen. De waarde ervan staat gelijk aan die van de euro. Ze hebben bovendien het voordeel dat ze de lokale of regionale economie stimuleren. In veel steden en ook

dorpen overheersen de winkelketens en franchisenemers. Het geld dat daar verdiend wordt, stroomt grotendeels weg uit de lokale economie. Met lokale valuta wordt dit proces tegengegaan. Kleine en middelgrote bedrijven in de regio profiteren daarvan.

De lokale euro's kun je kopen door gewone euro's op een geblokkeerde bankrekening te zetten. Met elke euro die je zo vastzet, wordt een lokaal te gebruiken euro geschapen. Een ander deel van het alternatieve geld komt in omloop door bedrijven die elkaar onderling renteloos krediet verlenen. Zo mogen deelnemers aan de Rotterdamse Dam maximaal 500 Dam rood staan op hun rekening.

De lokale euro's kun je ook weer omzetten naar gewone euro's, maar pas na verloop van tijd, als ze gedurende een bepaalde periode lokaal hebben gecirculeerd. Dit geeft deelnemers de zekerheid dat zij het lokaal verdiende geld uiteindelijk altijd kunnen uitgeven, ook al zullen er in het begin nog weinig bestedingsmogelijkheden binnen het netwerk zijn.

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft geen problemen met alternatieve valuta, zolang voor gebruikers duidelijk is dat het niet om het wettige betaalmiddel euro gaat. Verder is voor DNB van belang dat er geen bancaire activiteiten worden gevoerd, zoals het aantrekken van 'opvorderbare gelden' zoals spaargeld. De Belastingdienst wil wel meeprofiteren van geld dat verdiend wordt in lokale euro's. Er moet aangifte over worden gedaan. Transacties die in euro's BTW-plichtig zijn, zijn ook in lokale euro's BTW-plichtig.

LETS

Van minder recente datum zijn initiatieven op basis van het zogeheten LETS (Lokaal Economisch Transactie Systeem). Ook bij LETS-initiatieven gaat het om het stimuleren van de lokale economie, maar de software is minder geavanceerd, er wordt

niet gerekend met euro's en er zijn weinig of geen bedrijven die er aan meedoen. De Amsterdamse Noppes bestaat na 25 jaar nog steeds, maar de meeste LETS-kringen zijn een kort leven beschoren, gemiddeld een jaar of vier, is de ervaring van STRO-directeur Van Arkel. Dit komt volgens hem doordat deelnemers die diensten aanbieden waar veel vraag naar is, zoals kluswerk, al gauw meer lokale valuta verdienen dan ze kunnen uitgeven, en dan geleidelijk aan afhaken. Dan wordt het aanbod van diensten binnen het systeem magerder en zakt het geheel in. Voor het slagen van LETS hangt veel af van de werkloosheidscijfers. "Omdat LETS voor mensen die werkloos zijn geworden een vluchtheuvel zijn", aldus Van Arkel in een interview met *Follow The Money*. "Daar kunnen ze contacten onderhouden en eventueel met een nieuw beroep experimenteren." Het verklaart tevens waarom het juist in landen als Spanje, Italië en Griekenland wemelt van de lokale geldsystemen en ze juist daar floeren. Niet zo gek dus dat er in Nederland veel meer aandacht is voor bitcoin en ander cryptogeld dan voor idealistische lokale initiatieven.

Niettemin maken de nieuwste lokale munten, die draaien op de Cyclos-software van STRO, waarschijnlijk een grotere kans het te redden, omdat ze inwisselbaar zijn voor echte euro's en er ook veel meer bedrijven in participeren. Maar sowieso zou het helpen als de gemeentelijke autoriteiten het voorbeeld van de gemeente Bristol volgden. Die besteedde in 2016 één miljoen Bristol pounds bij lokale bedrijven. Ook maakte de gemeente het mogelijk lokale belastingen in de alternatieve munt te betalen. ◀

Voor een overzicht van de tientallen LETS-verenigingen die aangesloten zijn bij koepelorganisatie Letscontact Nederland, zie website: letscontact.nl.

ANALYSE

Privacy in het geding

Contant geld verdwijnt

Eric van de Beek

Het wordt steeds lastiger handje contantje te betalen. Burgers die zich hierover zorgen maken, vinden De Nederlandsche Bank aan hun kant.

“Er komt een dag dat je geen kopje koffie meer kunt kopen zonder getraceerd te worden”, zo waarschuwde afgelopen jaar beleggingsgoeroe Jim Rogers in een interview met *Macro Voices*. Overheden hebben wereldwijd de strijd aangeboden tegen het papiergeld. Rogers noemt India, waar 86 procent van de bankbiljetten uit de roulatie zijn gehaald, en landen als Frankrijk waar contante betalingen boven een bepaald bedrag verboden zijn. Volgens Rogers zullen overheden blijven zeggen dat ze dit doen in het publieke belang. Maar de achterliggende agenda is dat ze meer controle willen krijgen over hun burgers.

Klopt deze analyse? Is er een oorlog gaande tegen contant geld? *A global war on cash*, zoals wel gezegd wordt? En is dit met de bedoeling onze privacy in te perken?

Feit is dat er vanaf eind dit jaar op last van de Europese Commissie geen bankbiljetten van € 500 meer zullen worden uitgegeven. Dit omdat deze voornamelijk gebruikt zouden worden door criminelen en ook door terroristen. Verder wordt er op de Brusselse burelen nagedacht over wetgeving die, zoals in Frankrijk al mogelijk is, contante betalingen boven een bepaald bedrag verbieden. Opnieuw met de toelichting dat dit voor ons eigen bestwil is. Het zou criminelen en terroristen ernstig belemmeren in hun activiteiten. Echter, uit onderzoek van Ursula Dallinghaus van Institute for Money, Technology & Financial Inclusion van University of California blijkt dat daar geen of nauwelijks bewijs voor is. Criminelen en terroristen zouden juist in toeneemende mate gebruik maken van digitale betalingsmethoden.

Krachtige lobby

Het is natuurlijk goed mogelijk dat overheden er zelf van overtuigd zijn

dat ze met hun *war on cash* gevoelige klappen uitdelen aan criminelen en terroristen. Maar ze zullen daarin niet snel tegengesproken worden door de banken en winkeliers. Die vinden contant geld maar lastig, en hebben dus geen probleem met overheden die het contante betalingsverkeer aan banden leggen. Volgens weekblad *Elsevier* voeren de banken en winkeliers al jarenlang een ‘krachtige lobby’ om pinnen en andere digitale betalingsmethoden te promoten. Ze voeren die lobby via De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), Detailhandel Nederland en MKB-Nederland. Met succes. In ons land gaat de ontwikkeling naar een cashloze samenleving sneller dan elders in Europa: met de Scandinavische landen behoren we wereldwijd tot de koplopers in digitaal betalen. En dat is te merken ook. Het aantal geldautomaten verdwijnt in rap tempo, steeds meer winkeliers en gemeenten accepteren geen contant geld meer en er is nauwelijks nog een automaat te vinden waar muntjes ingaan. In sommige bussen of trams kun je alleen nog een fysiek kaartje kopen bij de bestuurder, en dan ben

Bas Filippini van Privacy First: “Als je alles moet pinnen, kijken de banken en de overheid over je schouder mee. Uiteindelijk wil de overheid ook nog weten waar je het aan uitgeeft. Ze controleren je keuzepatronen. Geld wordt verdacht gemaakt.”
– NOS Nieuwsuur

je ook nog duurder uit dan met een OV-chipkaart.

De voordelen voor banken en winkeliers liggen voor de hand: als er geen geldautomaten meer zijn, zijn er geen ramkraken meer - en als er geen geld meer in de kassa's en bankkluisen zit, vinden er geen berovingen meer plaats. Daarbij komt dat contant geld voor winkeliers duur is in het gebruik: aan het einde van de dag moet de winkelier de kas opmaken, het geld tellen, in zakjes doen, naar de bank brengen en daar storten.

Privacyadviseur Ancila van de Leest: “Ik vind het een eng scenario dat aan de hand van je uitgaven op je bankrekening je hele levensstijl in kaart kan worden gebracht (...) Bij een datalek liggen al je gegevens op straat.”
– de Volkskrant

Nul procent rente

Mogelijk telt verder mee dat de banken willen voorkomen dat hun klanten hun geld in een oude sok gaan stoppen als de rentes verder dalen tot onder de nul procent, en er dus betaald moet gaan worden voor het in bewaring geven van geld. De Amerikaanse econoom Kenneth Rogoff, bekend van het boek *The Curse of Cash*, pleit om die reden voor het afschaffen van in elk geval bankbiljetten met een hoge waarde. Dit zou mensen ontmoedigen al te veel contant geld van de bank te halen in het geval er een negatieve-rentetijdperk aanbreekt.

Ook de Belastingdienst ziet niet graag gebeuren dat mensen hun geld overhevelen van hun bankrekening naar een oude sok. Dat gaat doorgaans gepaard met belastingontduiking. Daar vinden de overheid en de banken elkaar dus in een gezamenlijk belang het stapelen van bankbiljetten te ontmoedigen. In Duitsland begint dat een probleem te worden. Daar zijn ze sinds 2012 flink aan het hamsteren geslagen. Elke inwoner heeft inmiddels gemiddeld € 2.449 aan cash in huis, zo berekende Barkow Consulting. Niet zo gek. Voor geld op de bank krijg je nauwelijks nog rente, maar je moet er, boven een bepaald bedrag, wel vermogensbelasting over betalen. Maar wettelijk gezien is het ook crimineel, en de vraag is dan dus waar de Europese Commissie zich het meest druk over maakt als ze het heeft over de aanpak van criminelen: over burgers die een paar honderd proberen uit te sparen aan belasting, of zware criminelen.

De oorlog tegen contant geld van overheden en banken ten spijt, benadrukken de Nederlandsche Bank

(DNB) en het ministerie van Financiën in rapporten en communiqués telkens dat de digitale ontwikkelingen moeten leiden tot minder contant geld, niet tot het totale verdwijnen ervan. DNB heeft vorig jaar zelfs zijn zorgen uitgesproken over de gestage aftocht van het contante geld uit het betalingsverkeer. Want wat als de techniek faalt en elektronisch betalen niet mogelijk is? Daar sta je dan met je brood bij de kassa, het noodpaspoort dat je wilde betalen op Schiphol of met je auto bij de benzinepomp. DNB wijst ook op het belang van ‘mensen met een visuele handicap’, ‘mensen die contant geld gebruiken om niet te veel uit te geven’ en ‘veel jongeren onder de veertien jaar’. DNB stelt in haar persbericht zelfs dat mensen ‘een gerechtvaardigd belang’ kunnen hebben om anoniem te willen blijven.

De zorgen van DNB lijken niet te worden gedeeld door de overheid. Den Haag zou bij wet kunnen bepalen dat winkeliers contante euro's moeten accepteren. Dat zou sowieso in lijn zijn met de Europese regelgeving, die dit voorschrijft. Maar het kabinet is tot nu toe niet met beleid gekomen om verdere uitholling van het contante geldverkeer tegen te gaan.

PSD2

Wel wordt in Brussel en Den Haag hard gewerkt aan verdere uitholling van de privacy in het betalingsverkeer. Een Europese richtlijn (PSD2) verplicht banken om betaalrekeningen van hun klanten open te stellen voor derde partijen. In Den Haag wordt deze richtlijn thans in nationale wetgeving omgezet. In ruil voor toegang tot onze rekeninggegevens willen zogeheten fintech-bedrijven het betalingsverkeer voor ons vergemakkelijken. Bijvoorbeeld in de vorm van een app op je telefoon waarmee je al je verschillende betaalrekeningen vanuit één omgeving kunt beheren. Je moet daar dan wel toestemming voor geven, en zolang je dat niet doet kunnen alleen jijzelf de bankinzage krijgen in jouw betaalgegevens. Maar uiteraard is het de vraag hoe lang dat nog een vrije keuze blijft als meer en meer mensen puur vanuit gemak overstappen op dit nieuwe betalen. Hoe lang zou het vertrouwde internetbankieren dan nog mogelijk blijven? ◀

KORT NIEUWS

Alchemie

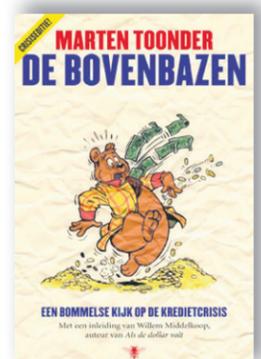
“Economie is de voortzetting van alchemie met andere middelen”, aldus Hans Christoph Binswanger. De Zwitserse emeritus-hoogleraar doelt hierbij op de Middeleeuwse alchemisten die goud probeerde te maken uit onedele metalen. De Prins van Orléans, regent van de Franse koning Lodewijk XV, ontsloeg onmiddellijk alle alchemisten aan het hof toen John Law, een Schotse bankier, door middel van uitgifte van papiergeld de financiën van het vroeg achttiende-eeuwse Frankrijk wist te saneren. Deze geschiedenis inspireerde de Duitse schrijver Goethe voor zijn toneelstuk *Faust 2*, waarin de duivel Mefistofeles een bankroete keizer van nieuwe financiën voorziet door papiergeld te laten drukken met zijn handtekening.

Oorlogsbank

Bank of England, die werd opgericht in 1694, is de op een na oudste centrale bank van de wereld. Deze ontstond nadat de staatskas van de Engelse koning Willem III van Oranje was uitgeput door oorlogsvoering. Een paar puissant rijke particulieren wilden de koning wel uit de brand helpen met hun miljoenen. Op voorwaarde dat zij het monopolie zouden krijgen op de uitgifte van bankbiljetten. De koning gaf ze hun monopolie, en trok weer opgelucht met zijn legers ten strijde. Bank of England bleef tot 1946 in particuliere handen.

Marten Toonder: De Bovenbazen

Een met een weddenschap gewonnen duit doet de geldkluis van Ollie B. Bommel overstromen. Zijn kapitaal begint in hoog tempo nieuw kapitaal aan te trekken. Het zorgt ervoor dat hij wordt uitgenodigd lid te worden van de Bovenste Tien, een besloten club van steenrijke heren. Hij wordt vanaf dat moment aangesproken met OBB en geconfronteerd met de geboden van de bovenbazenclub: geef nooit geld weg, bevorder slijtage en verveling, roei de natuur uit en ga niet om met minvermogenen. Omdat Tom Poes tot de minvermogenen behoort, wordt zijn vriendschap met heer Ollie stevig op de proef gesteld.

Dalende prijs

Heeft goud zijn glans verloren?

Frank Knopers

Particuliere beleggers lijken zich terug te trekken uit de goudmarkt. Maar centrale banken, vooral die van de opkomende economieën, blijven hun goudvoorraden aanvullen.

De goudprijs bereikte onlangs het laagste niveau in anderhalf jaar: deze zakte onder de 1200 Amerikaanse dollar per troy ounce (31,1 gram). Kijken we naar de prijsontwikkeling van de afgelopen vijf jaar, dan zou je zelfs kunnen denken dat het edelmetaal op haar retour is. Zelfs de toegenomen geopolitieke spanningen en de dreiging van een handelsoorlog hebben de goudprijs nauwelijks in

beweging gebracht. Heeft goud haar glans verloren?

Voor particuliere beleggers kunnen we deze vraag bijna met 'ja' beantwoorden, want de laatste cijfers van de World Gold Council laten zien dat de vraag naar beleggingsgoud dit jaar is gezakt tot het laagste niveau sinds 2009. De grote producenten van gouden munten zagen de verkoopcijfers vorig jaar bijna halveren, terwijl ook de vraag naar goudbaren in grote delen van de wereld afnam.

Centrale banken blijven goud kopen

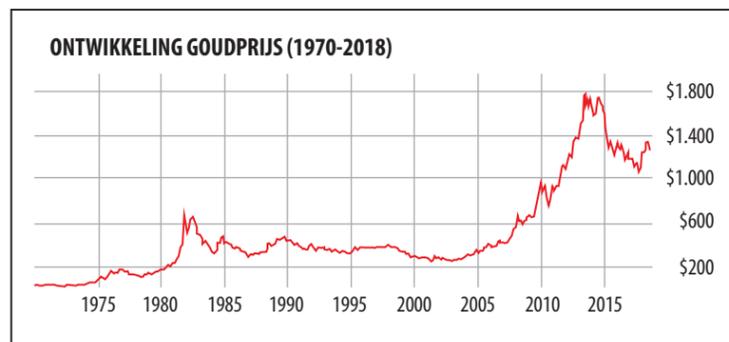
Voor de centrale banken geldt een ander verhaal. Sinds het uitbreken van de crisis in 2008 hebben zij namelijk op grote schaal goud aan hun reserves toegevoegd. Met name opkomende economieën als China,

Rusland, India, Turkije en Kazachstan kochten honderden tonnen goud bij, terwijl centrale banken in Europa spontaan stopten met de verkoop van goudreserves.

Vooraf China en Rusland hebben deze eeuw veel goud aan hun voorraden toegevoegd. Beschikten deze landen in 2001 nog over ongeveer 400 ton aan goud, nu is dat meer dan 1800 ton. De centrale bankiers van beide landen hebben aangegeven dat ze het edelmetaal zien als een vorm van risicospreiding en dat het juist in tijden van crisis een waardevolle aanvulling kan zijn op reserves in buitenlandse valuta. De plaatsvervangend gouverneur van de Russische centrale bank, Dmitry Tulin, zei in 2015 in het Russische parlement dat een goudvoorraad onder alle omstandigheden gebruikt kan worden om goederen uit het buitenland te importeren, terwijl tegoeden in vreemde valuta in het meest extreme geval geblokkeerd kunnen worden. Met goud kunnen handelsbeperkingen en sancties dus makkelijker worden omzeild.

Goud als strategische reserve

Wat goud zo bijzonder maakt is dat het een vorm van vermogen is waar niemand de volledige controle over heeft. Het is zo gezien een volledig neutrale reserve, die centrale banken aanhouden als bescherming tegen zowel valutarisico als politiek risico. Deze risico's zijn in tijden van vrede en

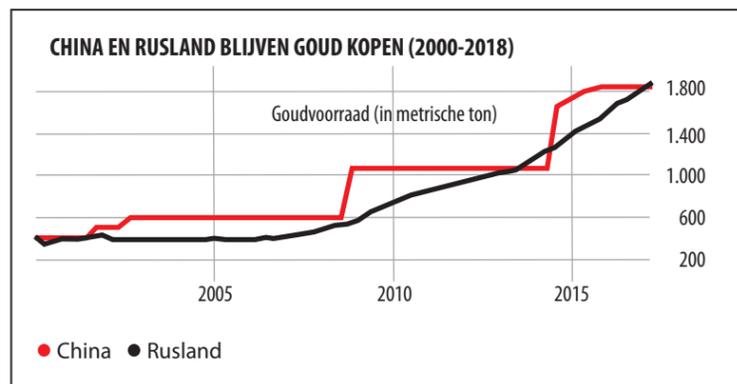
economische voorspoed minimaal, maar dat kan snel veranderen in een wereld met oplopende geopolitieke spanningen, economische sancties en handelsbeperkingen. Onder dergelijke omstandigheden wordt het opeens relevant te weten of het goud waarover landen zeggen of denken te beschikken er überhaupt wel is en waar het precies ligt opgeslagen.

Dat blijkt ook wel uit het feit dat verschillende Europese landen de afgelopen jaren een deel van hun goudvoorraad hebben teruggehaald naar eigen land. Zo heeft Duitsland 300 ton goud uit New York en 374 ton uit Parijs opgehaald, waarmee de helft van haar goudvoorraad weer in eigen land ligt. Nederland haalde in 2014 meer dan 120 ton goud weg uit de Verenigde Staten en heeft daarvoor weer 30 procent van haar totale goudvoorraad van 612,5 ton op eigen

bodem. De rest van onze goudvoorraad ligt verspreid over drie locaties, namelijk in de Verenigde Staten, Canada en het Verenigd Koninkrijk.

Ook Oostenrijk en Hongarije besloten de laatste jaren een deel van hun goudreserve te repatriëren. De centrale bank van Hongarije schreef in maart van dit jaar in een persverklaring dat het toenemende risico op een nieuwe geopolitieke crisis de belangrijkste reden is om het edelmetaal terug te halen. Een woordvoerder van de Oostenrijkse centrale bank zei eind 2017 in een interview met de Oostenrijkse zender ORF dat goud een reserve is die in het meest extreme geval gemobiliseerd kan worden om vreemde valuta te verkrijgen. ◀

Frank Knopers schrijft over economie en geopolitiek en deelt zijn inzichten op zijn website [Geotrendlines](http://Geotrendlines.nl).

De visie van Ons Geld

'Stop geldcreatie banken'

Edgar Wortmann

De geldpers moet in handen komen van de overheid, vindt stichting Ons Geld. Het redden van banken met belastinggeld behoort dan voor goed tot het verleden.

Vrijwel alle geld, zo'n 97 procent, wordt gecreëerd door commerciële banken. Stichting Ons Geld wil daar een einde aan maken. De geldschepping zou in handen moeten komen van de overheid, en geheel moeten bestaan uit contant geld. Dat zijn de bestaande eurobriefjes en munten, aangevuld met een nieuwe, digitale euro.

Deze nieuwe, door de overheid gecreëerde digitale euro zal de bestaande, door de commerciële banken geschapen eurotegoeden moeten vervangen. De beide geldsoorten zullen echter eerst nog enige tijd naast elkaar bestaan. Dit om eventuele kinderziektes te onderkennen en het publiek geleidelijk vertrouwd te maken met het nieuwe geld.

Digitale kluis

Burgers krijgen de mogelijkheid om hun euro's over te hevelen van hun bank naar een persoonlijke, op naam gestelde, digitale kluis. De overheid zorgt dat iedereen zo'n kluis tot zijn beschikking krijgt. Banken kunnen

dan niet meer met het geld van burgers aan de haal gaan, zoals nu gebeurt, met het immer dreigende gevaar van een bankencrisis. Banken mogen wel de digitale betaalomgeving rond de kluisen gaan verzorgen.

Door euro's over te hevelen van de bank naar een digitale kluis, veranderen 'bankeuro's' in 'digitaal contante euro's'. Ze staan dan niet meer bloot aan het risico van een bankfaillissement. Natuurlijk kunnen rekeninghouders hun tegoeden ook opnemen door ze in papieren vorm uit de geldautomaat te halen.

Dienst Geldschepping

Na omzetting van bankgeld in digitaal contant geld wordt gebruik van bankeuro's afgeschaft. De ECB staakt dan haar dienstverlening aan de banken. Haar bezittingen worden vervolgens verkocht. De opbrengst gaat naar de EU-lidstaten en de burgers voor schuldvermindering.

De ECB wordt dan omgevormd in de 'Dienst Geldschepping'. Dit zal een overheidsinstelling zijn die op afstand staat van de politiek. Maar anders dan de ECB zal hij geen kredieten verstrekken aan banken. Ook zal hij geen obligaties kopen noch de rentestand bepalen. De Dienst Geldschepping zal zich uitsluitend bezighouden met de uitgifte en omloop van fysiek en digitaal contant geld. Dit zonder eigenbelang en op volkomen transparante wijze.

Burgerdividend

Net als in 1945, toen de oude gulden werd omgeuid voor een nieuwe, krijgen burgers iets cadeau van de overheid. Toen was dat het 'tjentje van Lieftinck'. Stichting Ons Geld pleit voor het uitkeren van een 'burgerdividend', een eenmalige schenking. Het geschonken bedrag kan alleen worden gebruikt voor aflossing van bankschulden. Dat is nodig om het financiële stelsel in balans te brengen, en onnodige schuldenlasten weg te nemen.

Daarna worden alle bijzondere regels voor banken afgeschaft.

Banken kunnen zich dan niet meer financieren met het spaargeld van de burgers. Tegoeden die op de bank zijn blijven staan, en dus niet zijn overgeheveld naar een digitale kluis, krijgen dan een andere status. Ze worden niet meer gesteund door de overheid. Het zijn beleggingen geworden met een dagelijks wisselende waarde. De periode waarin bankgeld en contant geld naast elkaar bestonden is dan voorbij. De hele geldomloop bestaat dan uit publiek geschapen contant geld. Het redden van banken behoort dan definitief tot het verleden, zelfs als alle banken failliet zouden gaan.

'Stichting Ons Geld pleit voor het uitkeren van een 'burgerdividend', een eenmalige schenking.'

Spaargeld

Spaarders ontvangen geen rente op het geld in hun digitale kluis. Toch gaan ze er niet op achteruit. Dit doordat hun spaartegoeden hun waarde behouden. Ze worden namelijk niet meer aangevreten door inflatie (geldontwaarding). De Dienst Geldschepping streeft naar een stabiele munt en nul procent inflatie.

Wie zijn vermogen wil laten groeien, zonder rente op spaargeld, kan dit doen door te beleggen, te investeren of uit te lenen tegen rente, zoals altijd al mogelijk was. ◀

ACHTERGROND

Rente naar nul

Spaarder in de knel

Frank Knopers

De aanhoudend lage rente en voortdurende inflatie doen spaarders omzien naar alternatieven. Van de bank naar de oude sok?

Sinds het uitbreken van de financiële crisis in 2008 hebben centrale banken de rente drastisch verlaagd om de economie weer op gang te krijgen. Bijna tien jaar later staat de rente nog steeds op een dieptepunt, wat betekent dat er in een nieuwe crisis weinig speelruimte is om de rente verder te verlagen. Zou er op korte termijn een nieuwe crisis uitbreken, dan zullen we waarschijnlijk geconfronteerd worden met een negatieve rente.

De meeste banken berekenen de negatieve rente nog niet door, omdat ze vrezen voor slechte publiciteit of een situatie waarbij spaarders geld van de bank gaan halen. Maar als centrale banken in een volgende crisis gecoördineerd de rente onder nul brengen, dan zullen veel banken geen andere optie meer hebben dan om deze tarieven door te berekenen aan spaarders.

Eind 2015 introduceerde de Alternatieve Bank Schweiz al een negatieve rente op spaartegoeden boven de 100.000 Zwitserse frank. De kleine Beierse spaarbank Raiffeisenbank Gmund am Tegernsee rekende in 2016 als eerste Duitse bank een rente van -0,4% voor spaartegoeden boven de € 100.000. Dat is niet geheel toevallig precies de rente die banken moeten afdragen over de reserves die ze bij de Europese Centrale Bank (ECB) parkeren.

Dit jaar is ook in Nederland de negatieve rente al een feit geworden. Sinds februari moeten rekeninghouders met een Triodos 'Zaken Rekening' en een Triodos 'Rendement Rekening' een rente van 0,5% betalen over het deel boven de € 500.000.

Contant geld

Door de lage spaarrente en twijfels

over de stabiliteit van het financiële systeem besluiten steeds meer spaarders om hun geld van de bank te halen en thuis in de vorm van bankbiljetten te bewaren. De totale hoeveelheid bankbiljetten in de Eurozone neemt nog ieder jaar toe, ondanks het feit dat we steeds vaker met elektronische middelen betalen.

In Duitsland steeg de vraag naar bankbiljetten vorig jaar zelfs met 7%, twee keer zo snel als de groei van de economie daar. Eerder dit jaar maakte de Deutsche Bundesbank bekend dat maar liefst negen van de tien bankbiljetten die ze in omloop brengt nooit in het dagelijkse betalingsverkeer gebruikt worden. Contant geld wordt dus al gezien als alternatief spaarmiddel.

Door de combinatie van een lage spaarrente en aanhoudende inflatie wordt het steeds minder interessant om geld op een spaarrekening te laten staan.

Inflatie

Dat geld over de lange termijn waarde verliest is algemeen bekend, maar de snelheid waarmee dat gebeurt is moeilijk te onderschatten. Neem als voorbeeld het bankbiljet van honderd gulden met het portret van Michiel de Ruyter, dat tot 25 juli 2016 nog bij De Nederlandsche Bank kon worden omgewisseld voor euro's. Circa honderd biljetten werden op het laatste moment nog ingewisseld

voor het schamele bedrag van € 45,38 per stuk. Daarmee levert het briefje anno 2016 nog maar een fractie van de koopkracht die het een kleine vijftig jaar geleden leverde. Gaan we uit van de officiële inflatiecijfers in Nederland, dan blijkt dat je in 1970 met een briefje van honderd gulden evenveel kon kopen als met € 196,23 in 2015. Dat is meer dan vier keer zoveel als het bedrag dat je kreeg als je het bankbiljet zou omwisselen bij de Nederlandsche Bank. Tussen 1970 en 2015 is dus 75% van de waarde van dit bankbiljet verdampt.

Geldcreatie

Door de lage rente zijn huishoudens, bedrijven en overheden de laatste jaren meer geld gaan lenen, met als gevolg dat de geldhoeveelheid weer groeit. Dat extra geld gaat rond in de economie en drijft de prijzen van goederen en diensten op, waardoor de inflatie oploopt.

Hoe zorgen leningen voor een groei van de geldhoeveelheid? Wanneer je naar de bank gaat voor een hypotheek wordt er een nieuwe schuld gecreëerd en mag de bank dat bedrag als 'nieuw geld' in omloop brengen. Die voortdurende geldgroei zorgt ervoor dat de koopkracht van de euro steeds verder wordt uitgehold, zeker als het nieuwe

geld wordt gebruikt voor zaken die nauwelijks bijdragen aan de productiviteit van de economie. Zie de grafiek van de Rabobank en DNB, die laat zien dat de geldhoeveelheid in Nederland de laatste decennia sterk is toegenomen.

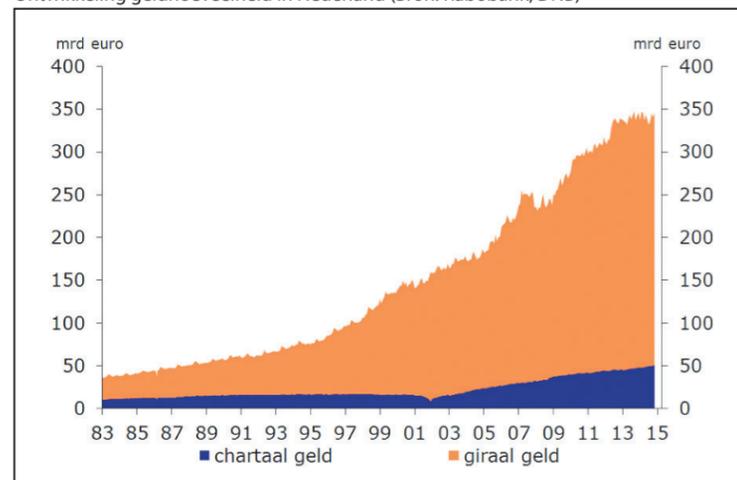
Vlucht uit valuta

Door de combinatie van een lage spaarrente en aanhoudende inflatie wordt het steeds minder interessant om geld op een spaarrekening te laten staan. Wil je je vermogen daar tegen beschermen, dan is het verstandig om een deel daarvan om te zetten in aandelen en tastbare bezittingen als grond, vastgoed of edelmetalen. Dit soort tastbare bezittingen weten op de lange termijn hun waarde beter te behouden dan papiergeld.

Door de geschiedenis heen zijn er al honderden valuta waardeloos geworden, terwijl goud nog steeds het vertrouwen geniet van spaarders en centrale banken over de hele wereld. Zoals de Franse filosoof Voltaire bijna drie eeuwen geleden al constateerde: 'Papiergeld keert uiteindelijk terug naar haar intrinsieke waarde: nul.' ◀

Frank Knopers schrijft over economie en geopolitiek en deelt zijn inzichten op zijn website Geotrendlines.nl

Ontwikkeling geldhoeveelheid in Nederland (Bron: Rabobank, DNB)

KORT NIEUWS

Chicago Plan

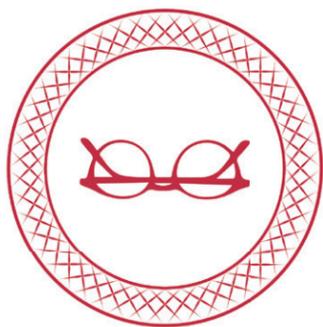
Het streven van stichting Ons Geld en vergelijkbare burgerinitiatieven in andere landen, om de staat het monopolie te geven op geldschepping, grijpt terug op het zogeheten Chicago Plan uit 1936, dat werd opgesteld door de economie-professoren Henry Simons en Irving Fisher, naar aanleiding van de economische crisis van de jaren dertig. Die was volgens de professoren veroorzaakt door commerciële banken die veel te makkelijk geld hadden uitgeleend en daarmee onverantwoord veel geld hadden geschapen, en vervolgens, na de beurscrash van 1929 veel te terughoudend waren geworden met hun kredietverstrekking en daarmee hadden gezorgd voor een geldtekort. Ze pleitten daarom voor full reserve banking, waarbij banken al hun uitstaande girale geld gedekt moeten hebben met contant geld. Bankruns, waarbij mensen massaal hun geld opnemen, zouden daarmee voorgoed tot het verleden behoren.

Wir

Zwitserland kent al sinds de jaren dertig een eigen betaalmiddel in het bedrijfsleven, de Wir-frank. Het alternatieve muntstelsel is opgericht in 1934, toen de financiële crisis hard had toegeslagen en er tekorten aan de officiële Zwitserse frank ontstonden. Het krediet voor het midden- en kleinbedrijf droogde op. Het woord Wir verwijst naar Wirtschaftsring, een economisch netwerk, maar betekent ook 'wij'. De Wir is bedoeld als een gemeenschap van bedrijven die elkaar vooruithelpen. De coöperatie begon met zestien leden en groeide naar ruim 60.000 bedrijven. Ongeveer een op de vijf mkb-ondernemers is lid. De omzet in Wir heeft een waarde van ruim 2 miljard Zwitserse frank.

Zwitsers referendum

Zwitserland hield op 10 juni van dit jaar een referendum over de wenselijkheid van Vollgeld. Moest de Zwitserse centrale bank het monopolie krijgen op geldcreatie? Ja of nee? Bij een 'ja' zou de rol van de commerciële banken worden beperkt tot tussenpersoon die de tegoeden van burgers en bedrijven bewaart en geldstromen faciliteert. Ze zouden dan zelf geen geld meer mogen scheppen. Een ruime meerderheid van de Zwitsers, 75 procent, stemde tegen. Ze vreesden onder meer dat Vollgeld de Zwitserse Frank zou ondermijnen en de kredietverlening van commerciële banken zou opdrogen.

COLOFON

De Andere Krant
www.deanderekrant.nl
info@deanderekrant.nl
facebook.com/deanderekrant

Aan deze editie werkten mee

Eric van de Beek
George van Houts
Edgar Wortmann
Stephen Lendman
Willem Middelkoop
Frank Knopers
Paul Craig Roberts
Anthony Migchels
Sander Campagner
Madeleine Klinkhamer
Rens van den Bulck
Alain de Bruijn

Vormgeving

Sylvia Carrilho

Tekstcorrectie

Melvin Goudbeek

Verspreiding

Neem contact op via
distributie@deanderekrant.nl

Donaties

Meer informatie te vinden op
www.deanderekrant.nl

Oproep

Wilt u meehelpen om
De Andere Krant te promoten of te
verspreiden? Meer informatie via
www.deanderekrant.nl of mail naar
info@deanderekrant.nl

Disclaimer

Het copyright van de artikelen rust
bij de auteurs zelf. Het copyright
voor de overige inhoud ligt bij
De Andere Krant.

Voormalig minister van Financiën en voorzitter van de Eurogroep Jeroen Dijsselbloem (L) en Grieklands voormalig minister van Financiën Yanis Varoufakis (R), januari 2015

Banken zuigen land leeg

Griekse zelfmoord

Paul Craig Roberts

Niet Griekenland, maar de bankiers werden gered. Met het gevolg dat de Grieken elk perspectief op een economisch herstel van het land is ontnomen.

Het rookgordijn dat de politiek en media optrokken rond de genocide op de Griekse natie nam een aanvang met de Europese Unie (EU) die op 20 augustus van dit jaar verklaarde dat de Griekse crisis voorbij is. Wat ze bedoelen is dat Griekenland verleden tijd is, overleden, dat het gedaan is met het land. Het is volledig uitgebeend en het karkas is aan de honden gevoerd.

25% Krimp

350.000 Grieken, voornamelijk jongeren en hoogopgeleiden, zijn het verwoeste land ontvlucht. Het geboorteaantal ligt ver onder het niveau dat nodig is om de bevolking op peil te houden. De bezuinigingen die de Griekse bevolking zijn opgelegd door de EU, het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Griekse overheid hebben er toe geleid dat de Griekse economie met 25% is gekrompen. Deze krimp is vergelijkbaar met die van Amerika's Great Depression, maar de gevolgen zijn nog ernstiger. Waar president Franklin D. Roosevelt de massawerkloosheid opving met de Social Security Act en andere sociale maatregelen, zoals een depositogarantiestelsel en werkgelegenheidsprojecten, heeft de Griekse regering de impact van de massawerkloosheid juist verergerd door, in opdracht van het IMF en de EU, het sociale vangnet

van het land af te breken.

Het was ooit te doen gebruikelijk dat de schulden van een land werden afgeschreven tot een niveau dat voor het land nog behapbaar was, in het geval zo'n land niet in langer in staat was om zijn schulden af te betalen. Met Griekenland veranderden echter de spelregels. Het IMF en de Europese Centrale Bank (ECB), geleid door Jean-Claude Trichet, bepaalden dat Griekenland het volle pond moest betalen voor de Griekse staatsobligaties die in bezit waren van Duitse, Nederlandse, Franse en Italiaanse banken.

Geen redding

Aan het begin van de 'crisis', die gemakkelijk opgelost had kunnen worden door een deel van de schuld af te schrijven, bedroeg de Griekse schuld 129% van het Griekse Bruto Binnenlands Product (BBP). De Griekse schuld bedraagt nu 180% van het BBP. Waarom? Griekenland kreeg extra krediet voor rentebetaling aan haar crediteuren, zodat die geen cent hoefden te verliezen. Deze extra kredietverlening, die bailout, die 'reddingsoperatie', genoemd werd door het financiële journaal, was helemaal geen reddingsoperatie voor de crediteuren van Griekenland.

Het Obama-regime moedigde dit reddingsplan aan, omdat de Amerikaanse banken, die hadden geanticipeerd op een reddingspakket, hun credit default swaps op Griekse schuld van de hand hadden gedaan. Zonder een reddingspakket zouden de Amerikaanse banken verkeerd hebben gegokt en dit hebben moeten bekopen met default insurance op

Griekse staatsobligaties. Bovendien moest Griekenland zijn publieke eigendommen verkopen aan buitenlanders en zijn sociale vangnet kortwieken, onder meer door de pensioenen te verlagen tot onder het sociaal minimum en de gezondheidszorg zo dramatisch af te breken dat mensen al dood zijn voordat ze een dokter hebben gezien.

Als geheugensteuntje: China kocht de Griekse zeehavens, Duitsland kocht de luchthavens, Duitse en andere Europese partijen kochten de gemeentelijke waterbedrijven. Vastgoedspeculanten kochten Griekse eilanden die beschermd natuurgebied waren. Deze plundering van Griekse publieke eigendommen droeg niet bij aan de vermindering van de Griekse schuld. De opbrengst uit de verkoop ging naar betaling van de rente op de nieuwe leningen aan Griekenland. De schuld is niet verdwenen, deze is zelfs groter dan ooit. De economie is kleiner dan ooit, net als de Griekse bevolking.

De officiële verklaring dat de Griekse crisis voorbij is, komt er op neer dat de buitenlandse banken het Griekse volk volledig hebben uitgekled en er niks meer voor ze te halen valt. Alle inkomsten uit de lucht- en zeehavens, de gemeentelijke nutsvoorzieningen en andere publieke eigendommen die door de gedwongen privatisering in bezit zijn gekomen van buitenlanders, worden uit het land weggezogen.

Niet alleen is de Grieken een economische toekomst ontnomen. Ze zijn ook hun soevereiniteit kwijt. Het land wordt geregeerd door de EU en het IMF. In mijn in 2013 verschenen boek, *The Failure of Laissez Faire Capitalism*, beschrijf ik duidelijk hoe

dit is gebeurd.

De Grieken zijn verraden door de Tsipras-regering. Ze hadden in opstand kunnen komen en de regering omver kunnen werpen die hen had uitgeleverd aan de internationale bankiers. In plaats daarvan accepteerden de Grieken hun eigen vernietiging en deden niets. In wezen pleegde de Griekse bevolking zelfmoord.

Crisis niet voorbij

De wereldwijde financiële crisis van 2008 is nog niet voorbij. Deze is tijdelijk uit het zicht verdwenen door de massale geldcreatie van Amerikaanse, Europese, Britse, en Japanse centrale banken. De groei van de geldhoeveelheid is de economische werkelijkheid volledig voorbijgestreefd en heeft slechts gezorgd voor onrealistische prijsstijgingen van financiële producten.

Het Westen leeft in leugens, gepropageerd door machtige economische groepen die slechts uit zijn op hun eigen belang. Er zijn geen onafhankelijke media, behalve online, maar die worden gedemoniseerd of genegeerd. Mensen die in een wereld leven van gecontroleerde informatie hebben geen idee wat er gaande is. Daarom zijn ze niet in staat om op te komen voor hun eigen belangen. ◀

Econoom Dr. Paul Craig Roberts was staatssecretaris van Financiën onder president Ronald Reagan, professor aan de George Mason University en adjunct-hoofdredacteur van The Wall Street Journal. Bovenstaand artikel is een vertaling en bewerking van een artikel dat op 21 augustus 2018 verscheen op de website: paulcraigroberts.org

INTERVIEW

Ad Broere:

‘Verwacht geen oplossingen van de overheid’

Anthony Migchels

Ad Broere is één van de vaandel-dragers van de monetaire hervormingsbeweging in Nederland. Hij heeft verschillende boeken en talloze artikelen gepubliceerd over het thema. En hij is, ook wereldwijd, een van de weinigen die het thema in z'n volle breedte analyseert en doorgrondt.

Broere is een spin in het web van de hervormers, en is betrokken geweest bij verschillende initiatieven. Binnenkort publiceert hij zijn nieuwste boek, *Geld in de Bijrol*. Een boek van indrukwekkende omvang, dat toch leest als een trein.

Ad, hoe ben je verzeild geraakt in de monetaire hervorming?

Ik was in m'n tijd als economiestudent in Groningen al uiterst kritisch over de economische wetenschap. Ik kon me niet verenigen met het uitgangspunt ervan: de mens, volgens hen, is een 'rationeel wezen' met 'oneindige behoeftes', in een 'rijk van schaarste'. Op zo'n mensbeeld is de hele economische wetenschap gebaseerd. Mijn doel was altijd om te leren, niet om een diploma voor een 'goede baan' te krijgen. Ik studeerde daarom ook sociologische economie en sociale psychologie, om een breder perspectief te krijgen. Daarbij leerde ik dat de mens wordt gedreven door diepere beweegredenen dan alleen maar korte termijn gewin. Indertijd was de macht van de multinationals al een issue. Het was toen al duidelijk dat ze zich in feite onafhankelijk van landen gedroegen. Mijn scriptie ging daarover, en de conclusie was dat overheden eigenlijk niet in staat zijn om multinationals onder controle te houden.

Geld en rente kwamen later pas. In die fase zag ik geld in de klassieke zin: het is een opspottmiddel, een rekenmiddel, een betaalmiddel. Maar wat geld nu echt is, waar het vandaan komt, daar werd nauwelijks over gepraat. We kregen gewoon alle bekende verhalen te horen over hoe bijvoorbeeld de centrale bank de geldhoeveelheid met rente managet. Een broodjeaapverhaal, maar tot op de dag vandaag een 'wetenschappelijk feit'. Hoe in de faculteit naar geld werd gekeken, dat werd helemaal door de gebruikelijke paradigma's van de banken gedreven. Een uitzondering was Jan Pen, die haatte de monetaristen van de Boteringestraat, waar de Economie Faculteit in Groningen toen gevestigd was. De praktijk van de centrale Banken, het IMF, de Wereldbank, dat was waar het allemaal om draaide. Maar van de Bank of International Settlements (BIS), het hoofdkantoor van het bankierskartel in Bazel, hadden ze nog nooit gehoord.

Na m'n studie kwamen werk, gezin, 'carrière'. Ik ging werken bij een bank, nota bene. Dus deze zaken verdwenen naar de achtergrond. De eye opener voor mij was het boek van Bernard Lietaer, *Het Geld van de Toekomst*, zo rond 2000. Wat is geld dan eigenlijk? Is het wel zo logisch dat geld met geld wordt gemaakt? Pas toen herinnerde ik me weer wat me eigenlijk dreef tijdens m'n studie. Wat ik toen al zag, dat er eigenlijk weinig van deugt. Ik ben

bij de bank weggegaan, en les gaan geven aan de Hogeschool Haarlem. Dan liet ik studenten ondernemersplannen maken. En dan vroeg ik: "Wat wil je hier nou mee?" "Nou, zoveel mogelijk geld verdienen!" De meeste studenten waren zo. De Chinezen helemaal. Alleen een enkele Afrikaan, en idealistische Nederlander keek iets verder dan dat, en wilden echt waarde toevoegen.

Wat drijft jou ten diepste, om zo gepassioneerd met monetaire hervorming bezig te zijn, en er een lucratieve carrière voor op te geven?

De ontdekking dat 'geld met geld verdienen' de oorzaak is van de scheefgroei van de welvaartsverdeling. De kern daarbij is rente. De meerderheid moet het met een klein deel van de rijkdom doen, en dat leidt op zijn beurt weer tot plundering van onze leefomgeving. Het hele systeem is op uitbuiting van aarde en mens gebaseerd. En het is instabiel, het leidt tot ernstige fricties, en uiteindelijk is het financiële systeem de kernoorzaak van oorlogen. Op dit moment zien we dat productie steeds verder robotiseert, en lage lonen landen worden gebruikt door het grootkapitaal. Dat leidt tot verarming in het Westen. Alle beslissingen worden genomen door een hele kleine groep mensen, die niet het belang van de mensheid dienen, maar puur die van henzelf, en ze worden er steenrijk mee. Dit huidige systeem belooft egoïsme, op een enorme manier, en dat leidt weer tot grote verschillen, zowel in rijkdom als machtsposities. En daar moet iets aan gebeuren, anders zal het uiteindelijk weer uitmonden in oorlog.

Wat zijn de grote issues in de economie, volgens jou?

We worden enorm voorgelogen over wat de economische situatie is. Met betrekking tot wonen, koopkracht, pensioenen. Er worden ons dingen voorgehouden, zoals 'economische groei'. Maar wie profiteert daar eigenlijk van? Alleen de inkomens en vermogens van de allerrijksten groeien, de rest blijft gewoon achter. Al veertig jaar gaat alle reële groei naar hen die geld met geld verdienen, ten koste van werkende mensen. En de overheid natuurlijk, die stelen ook als de raven.

Groot issue is ook de geopolitiek. De situatie is uiterst gespannen. De petrodollar als reservemunt heeft de VS enorme financiële macht gegeven, maar daar wordt nu steeds harder aan getornd. De VS doet er via het IMF en de rest van de oude financiële infrastructuur alles aan om dat tegen te houden. De echte strijd in de wereld op dit moment gaat om de hegemonie van de dollar. De dollar is failliet, er zijn er veel te veel van. Als China, Rusland, en andere machten de kans krijgen om los te komen, dan krijg je grote spanningen. Militair zijn de VS nog sterk, dus dat is heel bedreigend. Ik zie de dollar niet overleven in de huidige vorm. Er is geen toekomst voor het huidige financiële stelsel. Maar de krachten die er achter zitten, doen er alles aan om het in stand te houden. China zal overigens geen verbetering brengen, als opvolger van de VS als hegemoon. Eerder het tegendeel.

Naast de grote inkomens- en vermogensongelijkheid, is ook de strijd om markten tussen de grootmachten een enorme bron van spanningen.

Ad Broere FOTO ERIC BROERE PHOTOGRAPHY

Het is zeker niet ondenkbaar, dat de VS hun sterke militaire macht zullen inzetten om bijvoorbeeld China's expansie te stoppen.

Wat is de essentie waar het bij monetaire hervorming om gaat?

Een einde maken aan bankengeld. Dat is het instrument van de elite om de massa onder de knoet te houden. Door het financiële systeem met hun rente, inflaties en deflaties wordt de waarde die werkende mensen en ondernemers toevoegen afgeroomd. Het is parasitair. Bankengeld is een onderdrukkingsinstrument. We moeten zelf met initiatieven komen. Wij moeten onze economie en ons eigen geld van onderaf ontwikkelen. Het heeft geen zin te wachten op 'verandering' bij de overheid en de banken, want die komt er niet. Wij moeten zelf geld in circulatie brengen, geld dat gelijkwaardigheid dient, en waarbij de toegevoegde waarde van werkende mensen niet meer wordt

afgeroomd. Dus zonder rente, zonder speculatie, alleen beloning voor geleverde prestatie. Dat is ook het probleem met de discussie over publieke geldschepping. Dat is sowieso maar de helft van de oplossing, rente los je er niet mee op. Maar de overheid wil gewoon geen rentevrije economie.

Van de overheid oplossingen verwachten getuigt van gebrek aan inzicht in het systeem. Overheid, banken, multinationals, die werken samen. Ook ligt er bij ons een grote verantwoordelijkheid om anders met geld en waarde om te gaan. We zijn teveel bezig met tot in het oneindige ons eigen belang voorop te stellen. Je moet goed voor jezelf zorgen, maar: *"there is enough for everyone's need, but not for everyone's greed"*. Veel mensen zijn ook zover, maar teveel zitten toch nog teveel vast aan meer, meer, meer. Geld is ook weer macht, en dat blijft een valkuil. Aan de top gaat het ook alleen maar over macht, ze hebben al het geld dat ze willen

hebben toch al.

Een issue in de monetaire hervormingsbeweging is dat er te weinig wordt samengewerkt. Daarbij gaat het niet eens zozeer om het vormen van één organisatie, maar men zou elkaar meer moeten versterken. Er is op dit moment teveel verdeling, en we moeten er van uitgaan dat dat *by design* is.

Mensen vinden het moeilijk om begrijpen hoe diepgaand negatief het financiële systeem hun leven beheerst. Hoe zouden we leven met fatsoenlijk geld?

Dan wordt onze productie niet meer afgeroomd. Dat betekent dat mensen veel minder hoeven te werken, en meer over kunnen houden. En dat onze productie de meerderheid, in plaats van de minderheid ten goede komt. Het ligt volledig binnen ons bereik dat er geen materiële tekorten zijn. Dat iedereen krijgt wat hij nodig heeft. Het hele accent verschuift dan van zorg over materie, naar wezenlijker zaken. De spirituele vragen komen dan weer aan bod: waarom zijn we hier, wat zijn onze echte mogelijkheden. Daar komen we nu niet aan toe. Onze samenleving is gebaseerd op brood en spelen, dat is al sinds de dagen van Rome zo. Zo heersen de rijken, worden we koest gehouden, zo worden we in de greep gehouden als economische en spirituele slaven, om vooral maar niet in onze kracht te komen. Want dat is wat ze het meeste vrezen. ◀

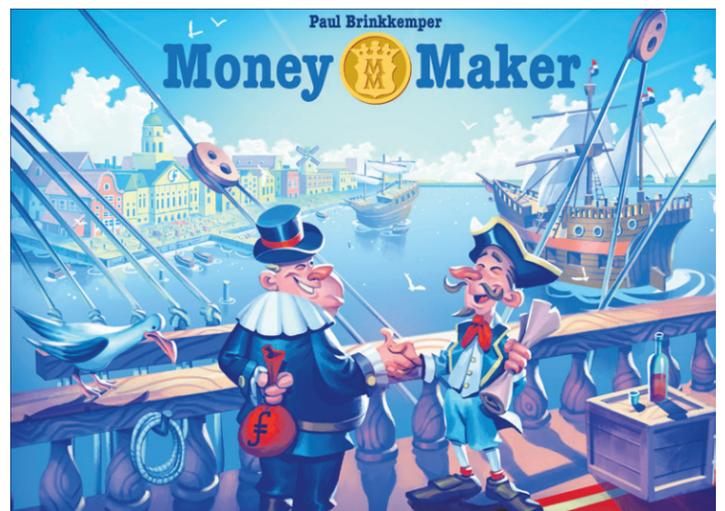
Voor Ad Broere's weblog zie: www.adbroere.nl. *Geld in de bijrol* is vanaf de eerste week van september verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 22. Anthony Migchels is voorzitter van Stichting De Florijn Nederland (www.betalenmetflorijn.nl) en publiceert over rentevrije economie.

Wil jij ook (on)verantwoord geld scheppen?

Heb jij altijd al... Bankier willen zijn? Niet-bestaand geld willen uitlenen? Rijk willen worden? Een financiële crisis veroorzaken?

Dit is je kans! In bordspel Money Maker is elke speler de bank. Het is jouw taak om te eindigen als de rijkste bank van Amsterdam! Trek zoveel mogelijk geld uit de economie. Gelukkig heb je oneindig krediet om interessante bedrijven mee te kopen! Maar wees voorzichtig...

Hoe meer krediet de stad in komt zonder economische groei, des te erger wordt de inflatie en zullen de prijzen schommelen! Je plannen kunnen zomaar gedwarsboemd worden... Zal je je medebankiers in tijden van crisis een hand boven het hoofd houden of een poot uitdraaien? Ben jij meer een ING of een Triodos? Investeren of speculeren? Aan jou de keus.

Money Maker is een combinatie van Catan, Monopoly en Poker, geschikt voor spelers vanaf 9 jaar. Het laat spelenderwijs zien hoe het huidige geldsysteem in elkaar zit, en hoe het anders zou kunnen.

Bestel het snel op <https://moneymaker.games>

BOEKEN

Willem Middelkoop
en Tim Dollee,
Patronen van bedrog

Ad Broere,
Geld in de bijrol

John Perkins,
*Bekentissen van
een economische
huurmoordenaar*

Cynthia McKinney,
*The illegal war on
Libya*

De echte macht in de VS ligt niet in het Witte Huis, zo beweren de auteurs van dit boek. Een conglomeraat van bankiers, wapenfabrikanten, inlichtingendiensten en andere machtige spelers hebben de politiek en media in hun zak. Deze spelers vinden elkaar in een gemeenschappelijk belang: instandhouding van de dollar als wereldreservemunt en constante oorlogsvoering om de economie draaiende te houden. Gelukkig blijkt er een nieuwe generatie opgestaan, "Een verademing vergeleken met de *Elsevier*-generatie die de VS nog altijd als de grote vriend en bevrijder ziet, die slechts vrijheid en democratie komt brengen." aldus Middelkoop.

Econoom en oud-bankier Ad Broere legt uit waarom het bestaande geldstelsel nooit welzijn voor allen zal brengen en telkens weer vastloopt. Hij onderzoekt ook hoe het anders zou kunnen, en laat hierover personen aan het woord die volgens hem hun sporen hebben verdiend op het gebied van monetaire verandering. Van bovenaf hoeven we geen verandering te verwachten, waarschuwt Broere de lezer. De noodzakelijke verandering zal van onderop moeten komen "Geld in de bijrol kwam uit in eigen beheer, en werd mogelijk gemaakt door donaties.

In dit autobiografische boek vertelt de auteur over zijn carrière van 'economische huurmoordenaar', optredend voor een adviesbedrijf, maar gerekruteerd door de Amerikaanse inlichtingendienst NSA. Het was Perkins' taak om politieke leiders van landen over te halen enorme bedragen aan ontwikkelingsgeld te lenen van onder meer de Wereldbank en het IMF. Opgezadeld met schulden, die de landen niet meer af konden betalen, werden ze vervolgens gedwongen hun economie open te stellen voor Amerikaanse bedrijven. Als dit niet lukte, werd een revolutie of staatsgreep in gang gezet en als dat ook niet lukte, ging men over tot een aanslag.

In 2011 leidde Cynthia McKinney, voormalig Democratisch congreslid en presidentskandidate voor de Groene Partij in de VS, een waarnemingsmissie in Libië, tijdens de door de VS geleide NAVO-aanval op het land. Diverse auteurs leverden een bijdrage aan de bundel die hieruit voortkwam, *De Illegale Oorlog tegen Libië*, onder wie Stephen Lendman, van wie in deze editie van De Andere Krant een essay is te lezen. De diverse ooggetuigenverslagen en analyses laten zien dat er weinig klopt van het beeld dat de westerse politici en mainstream media schetsen van de achtergronden en het verloop van de oorlog.

Helen Toxopeus,
Een @nder soort geld

Ewald Engelen,
De schaduwelite

Joris Luyendijk,
Dit kan niet waar zijn

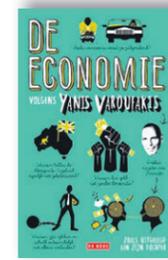
Rein de Vries,
*Revolutie door
Schuld*

Voormalig bankier Helen Toxopeus interviewt Henk van Arkel van Social Trade Organisation (STRO) over diens kritiek op het financiële stelsel en jarenlange ervaring met alternatieve betaalsystemen. Het scheppen van geld door het aangaan van schulden en de aflossing daarvan met rente zijn volgens Van Arkel verantwoordelijk voor de vernietiging van het milieu en de groter wordende kloof tussen arm en rijk. Met STRO (toen nog Strohalms) introduceerde Van Arkel in 1993 lokaal geld in Nederland en inmiddels gebruiken wereldwijd honderden initiatieven de betaalssoftware van STRO.

Hoogleraar financiële geografie Ewald Engelen beschrijft de oorzaken en gevolgen van de financiële crisis van 2008, en toont aan dat er ondanks niks is geleerd. Een hecht netwerk van bankiers, accountants, advocaten, trustboeren, lobbyisten, toezichthouders en politici proberen reparatiewetgeving van het financiële stelsel af te houden. Het boek leidde in 2014 tot ophef omdat daarin een lijst was opgenomen van personen die volgens de auteur tot de schaduwelite horen en die willens en wetens feiten hebben verdraaid, leugens verspreid, verwarfing gesticht, burgers gehanteerd, toezichthouders geïntimideerd en wetenschappers gecorrumpeerd.

In dit boek wordt pijnlijk duidelijk wat het huidige financiële systeem, met al zijn financiële prikkels, doet met de mensen die werkzaam zijn in deze sector. Luyendijk onderzoekt de mores en moraal in het financiële centrum in Londen, The City. Ondanks dat Luyendijk wegblijft van de onderliggende oorzaken die tot de beschreven cultuur leiden, geeft het boek een uniek inzicht in het reilen en zeilen binnen de financiële sector.

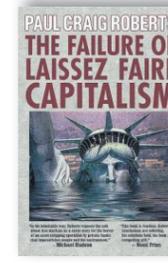
Revolutie door Schuld gaat verder waar het boek *Dit kan niet waar zijn* van Joris Luyendijk ophoudt. Econoom Rein de Vries zet uiteen hoe een kleine groep van bankiers hun invloed door de eeuwen heen stapje voor stapje heeft opgebouwd, en hoe zij gaandeweg de wereld in hun greep hebben gekregen. Het vele bronmateriaal en de gestructureerde opzet maken dit boek tot een ideaal naslagwerk.

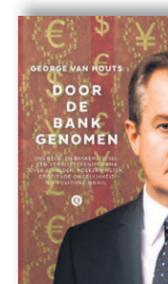
Yanis Varoufakis,
*De economie zoals
uitgelegd aan zijn
dochter*

B. Izar,
*De macht van de
onzichtbare bankiers*

Paul Graig Roberts,
*The failure of laissez
faire capitalism*

George van Houts,
*Door de bank
genomen*

Yanis Varoufakis kennen we als de Griekse minister die stevig botste met minister Jeroen Dijsselbloem tijdens Griekse schuldsaneringsonderhandelingen. Nog voor zijn aantreden als minister schreef hij een boek voor zijn dochter om te kijken of hij "een recalitrante tiener kon overtuigen dat economie te belangrijk is om aan economen over te laten". Varoufakis stelt originele vragen en put rijkelijk uit de Griekse mythologie en populaire cultuur. "Dit boek is mijn versie van de rode pil", schrijft hij refererend aan de sf-film *The Matrix*. Wie de rode pil slikt, verkiest de bittere waarheid boven het rad dat de bankiers ons voor ogen draaien.

Volgens de auteur van dit boek, die anoniem wenst te blijven, wordt de wereld geregeerd door "een misdadig cabal van vrijmetselaars en jezuïeten die uitsluitend hun eigenbelang dienen". De auteur spreekt de wens uit mensen tot het besef te brengen dat ze 'dagelijks beduvelend worden'. Zodat: "zeven miljard goedwillende mensen weer aan hun toekomst kunnen werken zonder graaiende bankiers, een rovende overheid en zinloze oorlogen". Onwetendheid is in dit tijdperk van sociale media en informatietechnologie een keuze, zo schrijft de auteur. En met instemming citeert hij Johan Cruijff: "Je snapt het pas als je het doorhebt".

"Wat we zien is een gedereguleerd financieel systeem, en het resultaat is fraude, crisis en ineenstorting. Het eindresultaat van financiële deregulering is kapitalistische vriendjespolitiek." Aldus econoom Paul Craig Roberts, die onder voormalig president Ronald Reagan de Amerikaanse schatkist beheerde. Roberts beschrijft hoe westerse democratieën zijn verworpen tot oligarchieën. Politici en journalisten hebben zich vrijwel volledig toegelegd op het dienen van de belangen van de financiële elites. Het is volgens Roberts een kwestie van tijd voordat de dollar valt. De euro wordt door politici misbruikt om de soevereiniteit van de EU-lidstaten uit te hollen.

Toegankelijk boek over het geldstelsel en de macht van de bankiers. De auteur, George van Houts, is initiatiefnemer van theatergezelschap De Verleiders en is 'de slimste mens' van 2016. Het boek, gebaseerd op het gelijknamige, succesvolle theaterstuk *Door de bank genomen*, is een verslag van de theatrale zoektocht van een 'muppet' (een klant in bankterminologie) naar de knap verholde waarheid over hoe ons geld werkt, wie er de baas is, wie de lasten dragen en wie er schathemeltjerk van worden. Ook toont het boek hoe het anders kan, hoe schuldgeld in één nacht weer echt geld kan worden.